

**NOTÍCIES SOBRE LA PESCA
I ELS PESCADORS DE TARRAGONA.
SEGLES XVI I XVII**

JOSEP M. RECASENS I COMES

Quaderns d'Història Tarraconense XV (1997)

A les zones litorals el peix ha estat sempre i a arreu un aliment de subsistència important; però al segle XVI, a Europa en general, i al nostre país en particular, havia esdevingut imprescindible sobretot perquè les prescripcions religioses multiplicaren els dies d'abstinència, que arribaren al segle XVII a 166 per any, entre ells quaranta d'extrema severitat, i els dissabtes. Durant la quaresma només es podia vendre carn, ous o aus als malalts per prescripció mèdica amb un doble certificat del metge i del sacerdot¹.

Però no només per això el peix havia esdevingut imprescindible, sinó que, més barat que la carn, constituïa el tall dels pobres. Tan era així que no s'ha de tenir per un tòpic allò que s'ha repetit tantes vegades, i és que als segles del barroc, i en especial al XVI, el típic àpat de migdia del menestral consistia en un tros de pa, una arengada i una cabeça d'all². En tot cas potser als poblats marítims, es podia substituir amb una certa facilitat l'arengada per un altre peix salat, o, segons l'època de l'any, per un de fresc.

El consum de tot aquest peix proporcionava el mitjà de subsistència d'un important sector de la població resident a la façana marítima que es dedicava a la pesca, a la construcció i reparació d'embarcacions, i a la fabricació d'ormeigs i altres articles necessaris per a pescar. En conjunt, formava l'anomenada "gent de mar", grup social de característiques ben definides.

Tot i que la importància de la pesca en el marc econòmic del país no va passar per alt als contemporanis³ és prou coneguda la poca atenció que els especialistes d'història econòmica i social de l'antic règim li han dedicat. I menys encara si ens remuntem als segles XVI i XVII. Causes? Potser la més decisiva ha estat l'escàs nombre de testimonis documentals; perquè no es troben quaderns de notes de patrons de xàvega, de palangre, o de sardinals,

1. BRAUDEI, FERNAND: *Civilización material y capitalismo*, 164. Barcelona, Ed. Labor, 1974.
FERNÁNDEZ DÍAZ, R. / MARTÍNEZ SHAW, C.: "Els sistemes de pesca". *L'Avenç*, núm. 33, any 1980, 42-53.

2. CIPOLLA, CARLO M.: *Historia económica de Europa*, II. Siglos XVI i XVII, 98. Barcelona, Ariel, 1979.

3. FERNÁNDEZ DÍAZ / MARTÍNEZ SHAW: "Els sistemes..".

com els que es coneixen de propietaris rurals o de burgesos urbans. Per altra part, el pescador, generalment de poc pes social i de feble economia domèstica, ha deixat pocs rastres en la documentació d'organismes oficials o en els manuals notariais d'aquest llarg període de dos-cents anys.⁴

En aquestes condicions, salvant casos excepcionals, recollir dades sobre pescadors exigeix un exercici de recerca pacient amb relativa probabilitat d'èxit si la sort acompanya l'investigador; i quan això succeeix, és possible que només es trobi amb un mostrari de dades disperses i inconnexes de difícil utilització.

Per això, en la historiografia tarragonina, les referències sobre pescadors dels segles XVI i XVII són molt pobres, i en la del segle XVIII, no gaire abundants i limitades a una tasca de recerca orientada a investigar la Confraria de Sant Pere i Sant Andreu, com a òrgan impulsor del col·lectiu pescador en la participació a actes públics religiosos o laics, i en obres benèfiques; però no s'ha entrat a estudiar les funcions gremials de la confraria com a defensora dels interessos econòmics i professionals, col·lectius i individuals dels confreres.

El material que hem utilitzat per escriure aquestes pàgines no ha estat producte d'una recerca sistemàtica, sinó que és un arrelplec de dades caçades al vol de documents diversos, en rigor insuficients per obtenir de la seva anàlisi interpretacions que tinguin més valor que el d'hipòtesi de treball. Això sí, ens donarem per satisfets si, malgrat les mancances, la nostra tasca és útil a futurs investigadors.

Les làmines són part de les publicades per Antoni Sáñez Reguart al *Diccionario Histórico de las Artes de Pesca Nacional* (Madrid, Imp. Vda. de Don Joaquín Ibarra, 1791-95, V vols), i reproduïdes per Jordi Lleó/Josep M. Camarasa a *La pesca a Catalunya el 1722* (Barcelona. Diputació de Barcelona, 1987).

I. DE L'ÀMBIT DE PESCA TARRAGONÍ

I DE LES ACTIVITATS PROFESSIONALS DELS PESCADORS

El terme marítim de Tarragona

En una crida del 6 de febrer del 1609 es limitava l'anomenat districte i terme del mar de la present ciutat de Tarragona d'aquesta manera: "de quatre llegües dins la mar per tot lo circuit y àmbit de dit terme"⁵; és a dir, una

4. JOAQUIM LLOVET, per exemple, investigador que ha treballat a fons l'activitat marítima de Mataró ha posat de manifest l'escassetat de dades dels segles XVI i XVII en aquella població: "Només sabem que al segle XVI ja hi havia formada a la vila una confraria de pescadors, prova que devien trobar-s'hi en un nombre quelcom crescut" (*La ciutat de Mataró II*, 59. Barcelona Edit. Barcino, 1961).

5. A(rxiu) H(istòric) T(arragona) - F(ons) M(unicipal) T(arragona). Ll(ibre) Consolat 1608-09, fol. 68. En endavant només Ll. consolat.

superfície de 4 lligües mar endins, equivalent a 26, 87 quilòmetres⁶, limitada pels extrems costaners del terme municipal, que llindaven amb els de Tamarit al NE i Vila-seca al SO.

Els arquebisbes tarragonins exercien el domini directe d'aquest terme marítim, com a senyors eminents que eren del territori de Tarragona, i rebien el delme del peix que s'hi treia. El llibre de les rendes de l'arquebisbe de l'any 1449⁷ ens informa de la quota anual que pagaven de delme els pescadors: "Pren lo dit Senyor [l'arquebisbe], in solitum, delme de peix, ço és, de tots los peixadors que pesquen de les coves de Tamarit al cap de Rifà, ço és, tot peixador que pesca al exàvega paga 50 sous e tot palangre 13 sous, lo qual delme se acostuma a arrendar cascun any per 35 lliures".

Altres drets senyorials que gravaven el peix tret del terme marítim eren:

"Un dret que és aquella part de quart de peix [que entrava a la ciutat], ço és, que de algunes espècies de peixos, com són dolfí, sorganta, espasa, emperador, de cascun levat lo cap e coa sen fan cinch parts: tres per lo rei, una per lo sr. Arquebisbe e una per lo Paborde. La cosa és de poch profit, sinó per la pertinència"⁸. La descripció no és gens clara, i suposem que aquest dret només s'aplicava en determinades circumstàncies.

La lleuda del peix fresc que afectava el peix venut a la pescateria de Tarragona que es treia fora de la ciutat. "Paguen certa cosa per persona", diu el llibre de les rendes, cosa que significava uns ingressos anuals de 12 lliures⁹.

A més d'això, el monestir d'Escala Dei tenia dret de fer la primera compra del peix que es posava a la venda a les platges de Tarragona¹⁰. En el consell municipal reunit el 6 d'octubre del 1667, els cònsols denunciaren que el procurador de la Cartoixa havia pres tot el peix que hi havia a la pescateria, que foren, set tonyines i una llunada, "com en altràs ocasions ha fet amb pretext de algun real privilegi que diu que tenen". Per tallar abusos com aquest, el Consell acordà que "als pares de Scala Dei la ciutat no li intente plet, sinó que a dits pares en lo temps de advent y corcsma sels permite pendrer peix dos dias cada semana y entre lo any una vegada cada semana y no més"¹¹.

6. Segons ALSINA, CLAUDI / FELIU, GASPÀR / MARQUET, LLUÍS: *Pesos mides i mesures dels Països Catalans*, 168. Barcelona, Curial, 1990.

7. A(xiu) A(rquebisbat) T(arragona): Llibre de les rendes pertanyents al Sr. arquebisbe de Tarragona en son arquebisbat de l'any 1449, fol. 10.

8. Vid. nota ant.

9. AAT: Llibre de rendes, fol. 8

10. MORERA LLAURADÓ, EMILI: *Tarragona Cristiana*, I, 678. Tarragona, Tip. Arís e hijo, 1897.

11. Ll. consolat 1666-69, fol. 56v. Consell 6 octubre 1667.

Sembla doncs que el Consell no tenia massa memòria del contingut del privilegi, i esperava que la determinació que prenia seria suficient per accontentar la Cartoixa.

La pesca

Una recopilació d'ordinacions del mostassaf del 1583 al 1621, en gran part reguladores del preu del peix de la pescateria, dóna a conèixer, entre peixos i crustacis, 75 classes amb el preu de venda a la menuda autoritzat pel municipi¹². A l'apèndix I, transcrivim el nom vulgar dels peixos amb l'homòleg modern, i els preus. Tanmateix, alguns dels noms no els hem pogut identificar, són: bacarut, canadella, canell, oranella, panyol, pastril, renovada i sanaga. Eren noms propis de Tarragona?¹³.

Segons les ordinacions esmentades, del peix que entrava a Tarragona es separava la bastina, –en cap lloc anomena el rafet– conjunt de peix de classe inferior poc agradable al paladar –a Tarragona de la família dels taurons i les rajades– usat per esquer¹⁴, i la resta es venia a pes en base al patró lliura. Però quina lliura? Les ordinacions substitueixen l'ús de la lliura pescatera o xica, de 15 unces i la carnissera de 30, per la lliura única de 36 unces¹⁵, d'acord amb la decisió de les corts de Montsó del 1585 de reduir les mesures a favor del patró de Barcelona, i fixar el valor de la lliura a 36 unces¹⁶. No obstant això, la implantació de la nova mesura aprovada per les corts fou difícil i llarga, i sembla que, a Tarragona, el govern municipal, després de l'as-

12. AHT-FMT: Econ. i Hisenda. Manual 49: Ordinacions del mostassaf, 1583-1621.

13. La llista de peixos del litoral català més antiga que es coneix és la de Joan Salvador i Riera, del 1722. (LLEONART, JORDI / CAMARASA, JOSEP M^a: *La pesca a Catalunya el 1772*. Barcelona. Dip. Prov. -Museu Marítim, 1987).

Sobre els peixos més comuns que es pesquen al litoral tarragoní vid.: GRAS ALEGRET, JOSEP / CAPELLA I ORTEGA, XAVIER / PAJERO I CANDO, JUAN ÀNGEL / HERRAIZ I SORIANO, JOSÉ: *El què, el com i el quan de la pesca del sector septentrional del litoral tarragoní*. Vila-seca, 1988. GIBERT, AGUSTÍ MARIA: *Fauna ictiològica de Catalunya*. Butlletí Institució Catalana d'Història Natural. Diversos fascicles. Barcelona, 1911.

LOZANO, FERNANDO: *Nomenclatura ictiològica*. Madrid, Inst. de Oceanografia, 1963.

14. "Que tot revenedor o revenadora, regater o regatera de peix que haurà comprat bestina, aquella age tenir en les taulas e pedrissos on és acostumat a tallar bestines a vendre, e no en altra loch" (fol. 5). "Item. que lo barquer de palangre o altra persona que per ells compran pex o esquer de qualsevol natura sia, no gos vendre lo esquer quels sobra, sinó a pes e al for que tancat és en la plassa de la pescaderia sots pena de 10 sous e perdre lo pex".

15. Precedeixen les Ordinacions del mostassaf 1583-1621, fol. 1, una taula "Dels pesos y mesuras de la ciutat de Tarragona", que dóna les següents equivalències de la lliura: Lliura carnissera, 30 unces, ara 36. Lliura pescatera, 15 unces, ara 36. Lliura tendera, 12 unces, ara 36. Com a múltiples de la lliura posa: Cortó=6,5 lliures. Rova=26 lliures. Quintar=104 lliures. Com a divisors de l'unça dóna: Quart=1/4 d'unça Argenç=36 grans=1/16 d'unça.

16. ALSINA/ FELIU/ MARQUET: *Pesos*, 19-20.

saig que reflecteixen les ordinacions, –probablement del 1585 o 1586– restituí la lliura xica a la pescateria. Així ho indica un acord del consell de finals del 1605 que en ratificava l'ús –“sia servada la lliura xica... per benefici dels pobres” –¹⁷.

Com es pescava

Els procediments de pesca medievals a les nostres costes no evolucionaren en els segles XVI i XVII, si exceptuàvem l'aparició dels gànguils i dels bous¹⁸. PERE GIL (1551-1645) en la *Geografia de Catalunya* diu que es pescava amb “filats i bols” (bolitxs), i “ab barcas de nit ab llums, y de dia sens llum; y usan de uns instruments de pescar quels anomenan (en blanc en el text), y ab aquesta invenció pesquen molta varietat de peyxos”¹⁹.

Els sistemes de pesca es dividien bàsicament en sedentaris i mòbils. Els primers es partien entre els que utilitzaven l'ham –volantí, balleta i palangre, que consisteixen a calar diferents hams a partir d'un sol fil– les nanses i les almadraves. Els segons empraven els arts de tir, amb els dos sistemes, d'art o xàvega i artet o bolitx, i els arts d'arrossegament que es practicaven amb una sola embarcació –gànguil– o amb dues –bous–. Altres arts eren el sardinal, les tonaires i l'encesa²⁰.

La gran majoria dels nostres pescadors es dedicaven a la pesca amb xàvega i palangre. La de xàvega²¹, consistia a calar les xarxes amb un o dos llaüts prop de la platja i treure-les des de terra. Un tarragoní de la segona meitat del segle XVIII ens la defineix: “estas, [les xarxes] unas se llaman mayores o xàvegas y se retiran a brazos y fuerza de hombres dende las pla-

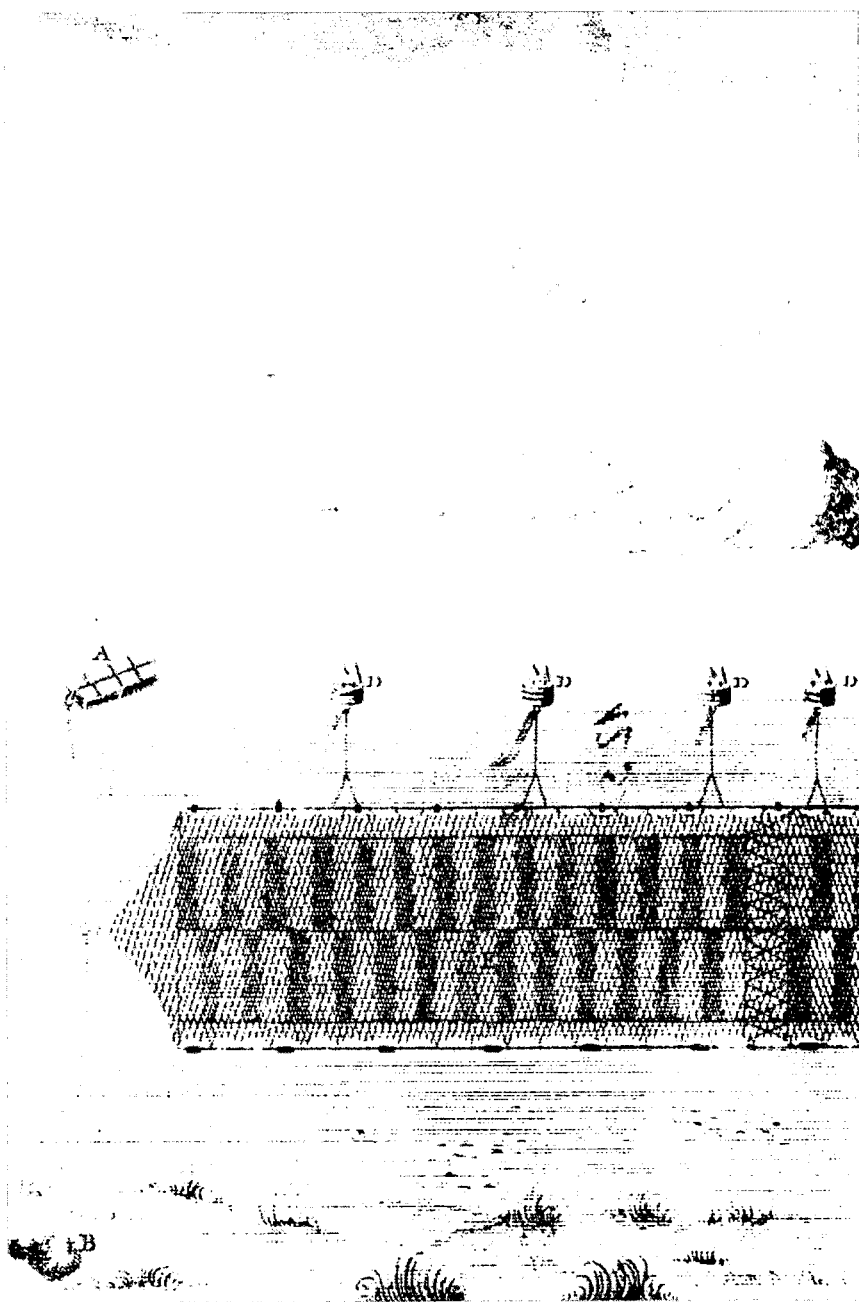
17. Ll. consolat 1605-06, fol. 45. Prohomenia 29 desembre 1605. La determinació fou presa malgrat l'amenaça del Comissari Reial de capturar el mostassaf per haver posat en vigor el pes de la lliura pescatera al peix fresc. El que no queda clar és que el canvi de pes de la lliura perjudiqués els pobres, com sostenia el Govern municipal.

18. Gànguil: art de pesca per arrossegament consistent en una bossa de xarxa sostinguda per un cercol de ferro, emprat per agafar gambes i peix petit. (GEC. Vol. 7, 804).

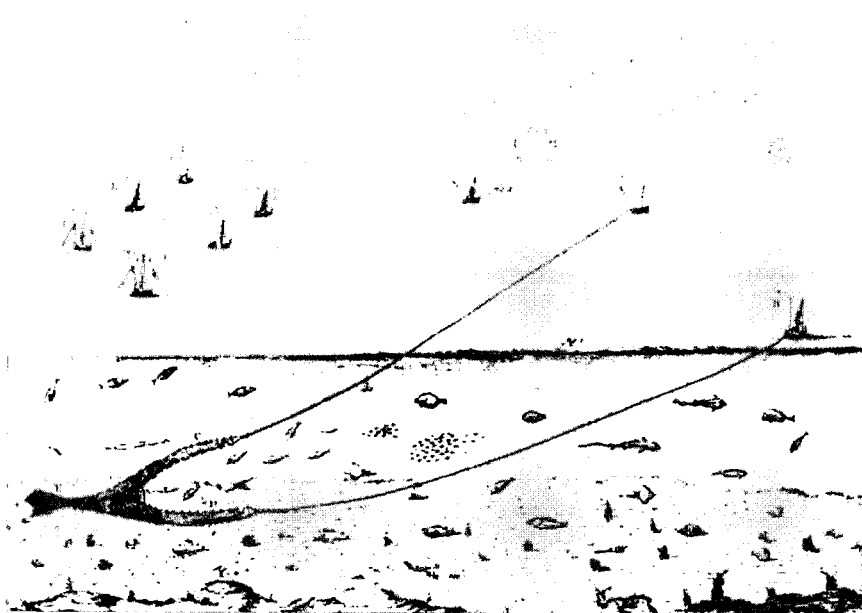
19. PERE GIL: *Geografia de Catalunya*, 256-57. A cura de JOSEP IGLÉSIES. Barcelona, Quaderns de Geografia, 1940.

20. Sobre els sistemes de pesca al segle XVIII: ALEMANY, JOAN / CASANOVAS, ÀNGELS: *La navegació a Catalunya*. Barcelona, Dip. Barcelona, 1987. LIEONART / CAMARASA: “La pesca”. FERNÁNDEZ DÍAZ / MARTÍNEZ SHAW: “Els sistemes”. SALLA, J. / DOMÈNECH, J.: “La pesca”. Girona, *Quaderns de la Revista de Girona*, núm. 49, 1994. I sobretot, l'obra clàssica del matoroní A. SÁÑEZ REGUARÍ: *Diccionario Histórico de los Artes de Pesca Nacional*. 5 vol. Madrid, Imp. Vda. de Don Joaquín Ibarra, 1791-1795.

21. Definició del Diccionari Català-Valencià-Balear, Vol. I, 365: Art de pescar que consisteix en un bolitx molt gran amb còp i moltes de cordes (deu, vint, trenta, cinquanta o més), que es cala amb barques en mig de la mar i després el salpen d'en terra estant. Castellà: Já-bega.

Detall de sardinal, segons Sáñez Reguart.

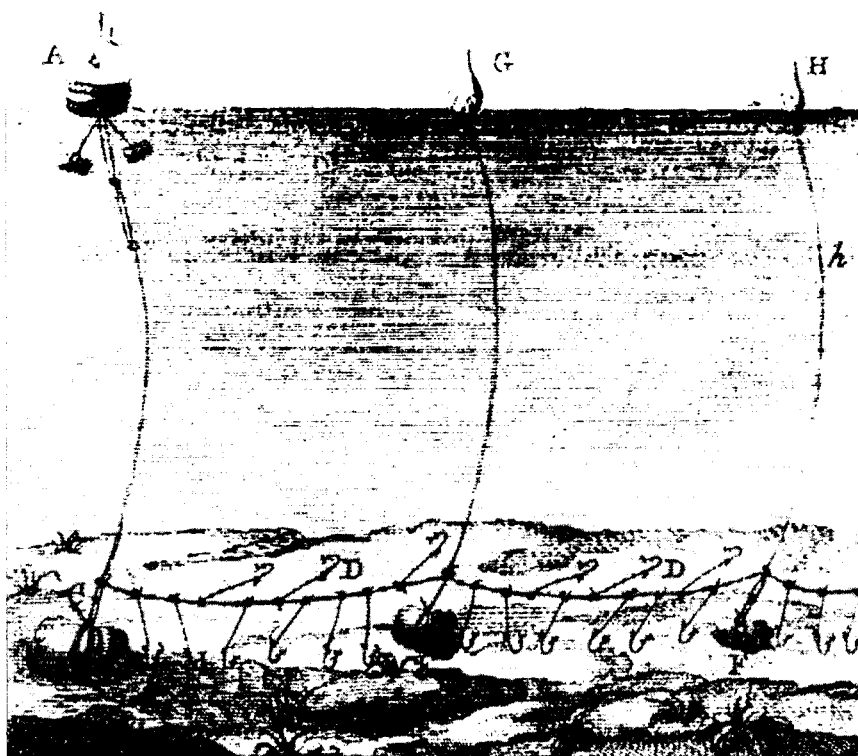
Parella de bou pescant, segons Sáñez Reguart.

yas, después de hechadas con un barco a la mar”; i la considera com un sistema similar de pesca amb bous, en la qual, diu, les xarxes “son menores y acostumbren tirarse por los mismos barcos con que se echan, ya sea con torno o a fuerza e viento y vela, y estas se llaman parejas mayores”²². La xàvega no era un art d’ús comú a tota la costa catalana. A Mataró, per exemple, no s’usava. En canvi sí que s’usava el palangre i altres ormeigs dels quals a Tarragona no n’hem trobat rastre, –deurien usar-se poc– com ara les nanses i la fitora²³.

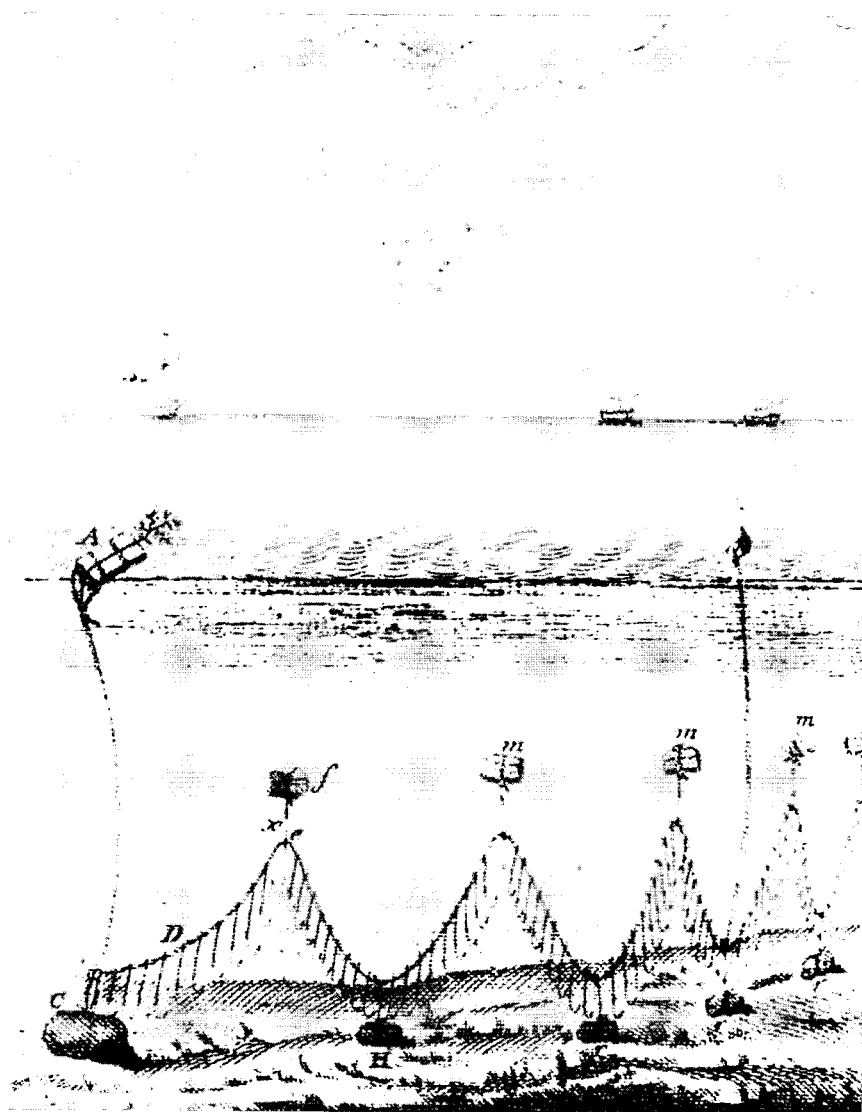
El mateix tarragoní al·ludia breument “la pesca con anzuelo y cebo [que] la llaman palangre”. Sobre la poca eficàcia d’aquest sistema de pesca, es deia l’any 1767: “Dicha pesquera de palangre, que regularmente la executan muchas leguas dentro el mar y que en mucha parte del año no pueden practicarlo por falta de zebo o carnada; quando la oportunidad les permite el ejecutarlo las más veces se les inutiliza el trabajo por no sacar pescado, y de otra parte están expuestos a naufragios en los temporales de viento y ser apres-

22. AHT-FMT: Libro capitular 1779. Doc. 120 del 12 novembre.

23. LLOVET: *La ciutat*, II, 60.

Palangre de fons, segons Sáñez Reguart.

Palangre a penjar, segons Sáñez Reguart.

dos de corsarios argelinos”²⁴. I en una súplica de l'Ajuntament dirigida al rei de l'any 1728, es posava èmfasi en els inconvenients de la pesca amb xàvega i palangre d'aquesta manera: “También entiende que cuando el mar se halla alborotado la pesca ordinaria de las redes o xarxes que suele usarse dende la orilla del mar y la otra comunmente llamada palangres no pueden executarse ni tampoco se atreve pescador alguno á éлло”. I resumia l'exposició dient que sovint la ciutat es quedava sense peix fresc, justament a causa del mal temps²⁵. De qualsevol manera, com remarquen FERNÁNDEZ DIEZ i MARTÍNEZ SHAW, el palangre era una pesca d'escassa rendibilitat productiva i d'un cost elevat que depenia de l'adquisició de l'esquer²⁶.

La barca més usada per a la pesca era el llaüt. El de xàvega era d'uns 100 quintars –quatre tones– i ocupava de nou a deu homes i un parell de nois. El de palangre, era més petit, d'uns 60 quintars –unes dues tones i mitja– i s'hi embarcaven quatre homes i un noi²⁷.

Més endavant ens ocuparem de dos altres tipus de pesquera que foren conflictius al segle XVII, el dels sardinals, sedentari, practicat amb barca similar a la de palangre, i el dels gànguils, d'arrossegament. Cal dir, però, que abans d'acabar el segle, aparegueren les parelles o bous, també d'arrossegament, en les quals s'utilitzaven llaüts palangrers o xaveguers molt més econòmics que els gànguils, i per tant més a l'abast dels pescadors amb pocs recursos. Altrament els bous, a més de ser més productius que els altres sistemes de pesca, només necessitaven 20 homes com a màxim, i menys esquer²⁸. No obstant això, foren prohibits a Tarragona per un privilegi de Carles II del 10 de setembre de 1700, concedit a sol·licitud de la Confraria de Sant Pere i Sant Andreu²⁹; però l'any 1727, en una súplica de l'Ajuntament dirigida al rei, es demanà permís per tornar a pescar al terme marítim de Tarragona amb sis o vuit parelles. La súplica fou denegada i la prohibició confirmada el 5 de febrer del mateix any 1728³⁰.

24. AHT-FMT: Libro capitular 1767, fol. 80. Acta del 16 novembre i doc. núm. 138.

25. A(rxiu) M(unicipal) T(arragona): Llibre manual de cartes, 1719-1735, fol. 188. Doc. núm 285. Febrer 1728.

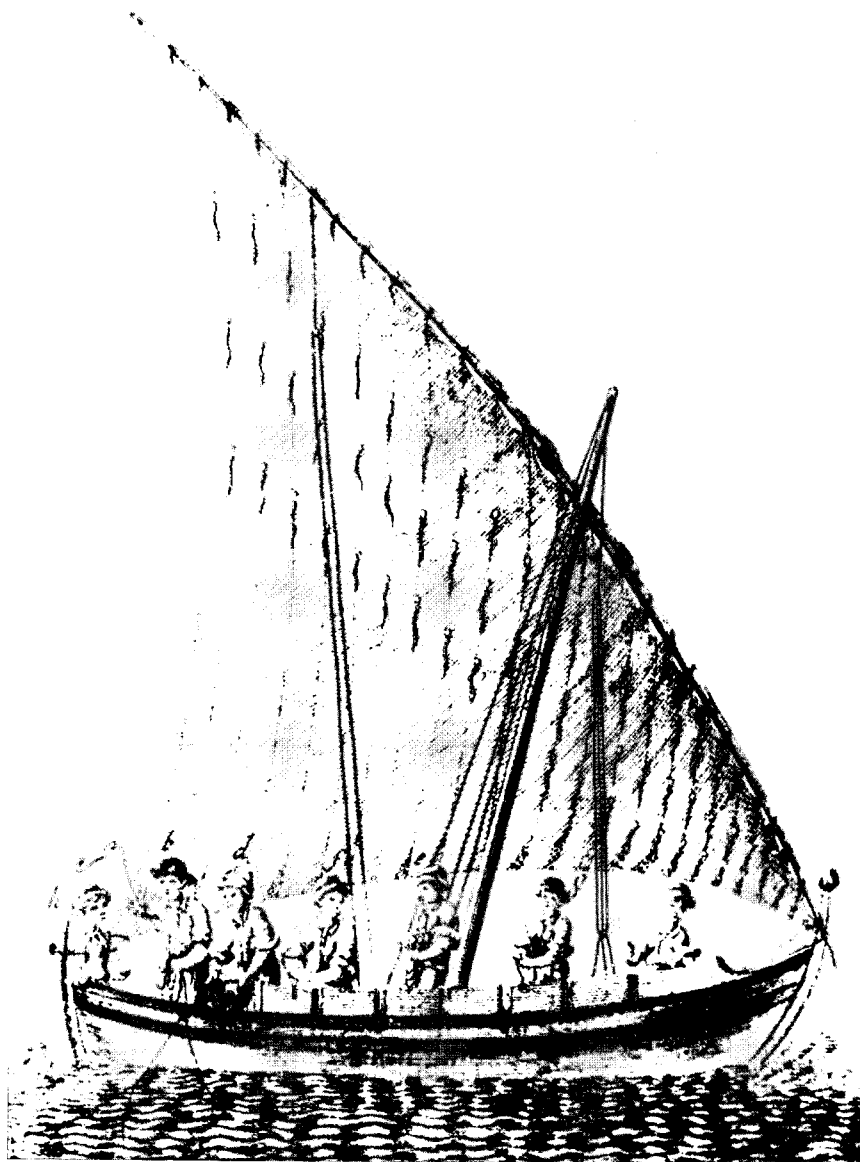
26. “Els sistemes de pesca”, 44. Segons aquests autors els esquers més usuals eren sardines, anxoves, sorells i sèpics. Cada barca només en podia usar un quart d'arrova, i pescar una peça per esquer.

27. SÀLA J. / DOMÈNECH, J: “La pesca”, 66 i 76.

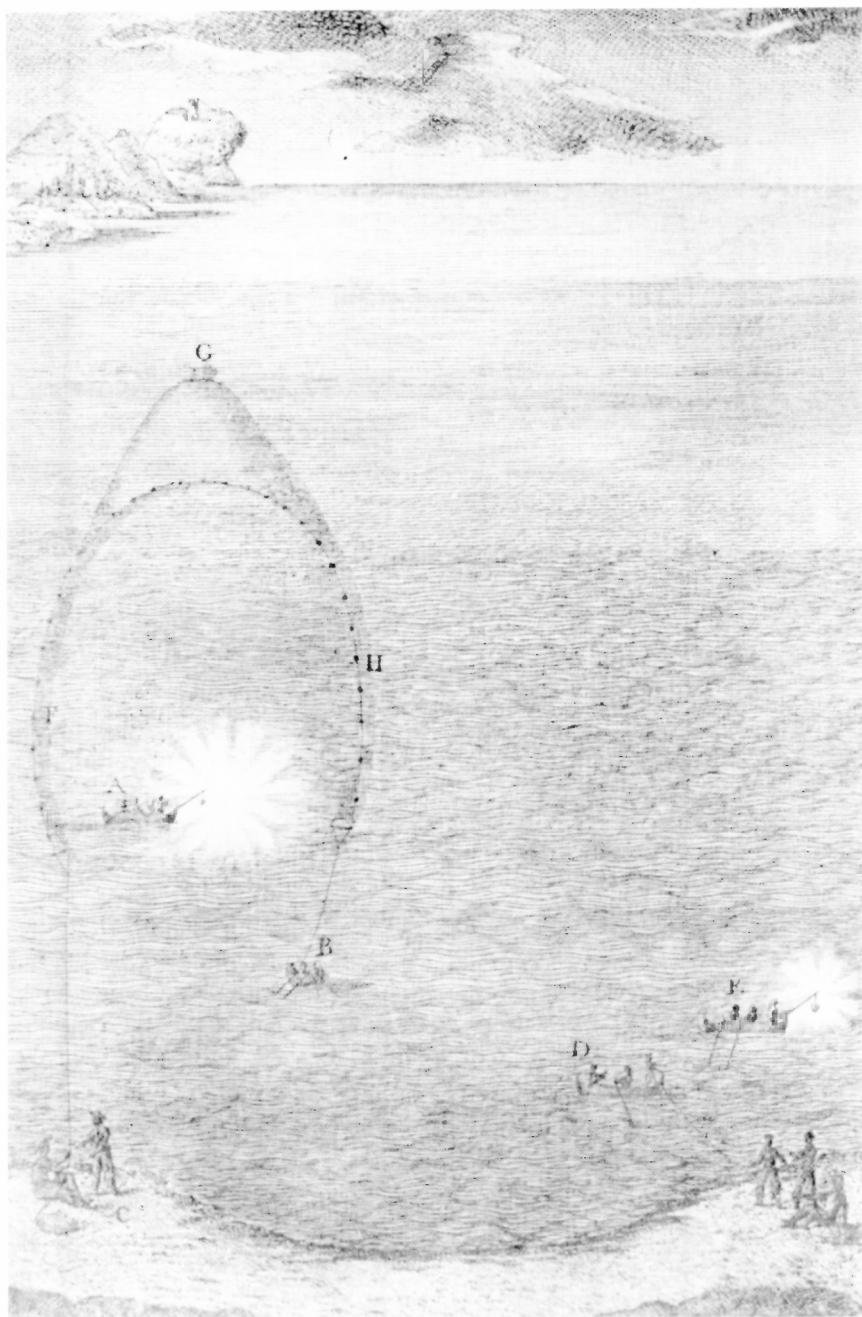
28. CARRERA PUJAL, JAIME: *Historia política y económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII*. 4 vol. IV, 416. Barcelona, Edit. Bosch, 1947. MARTÍNEZ SHAW, CARLOS / FERNÁNDEZ DÍAZ, ROBERTO: “La pesca en la Cataluña del siglo XVIII. Una panorámica”. *Actes del Segon congrés d'Història Moderna*. 323-338. Barcelona 1988.

29. AHT-FMT: Libro capitular 1784. Doc. 142 del 28 setembre i acta del 6 octubre.

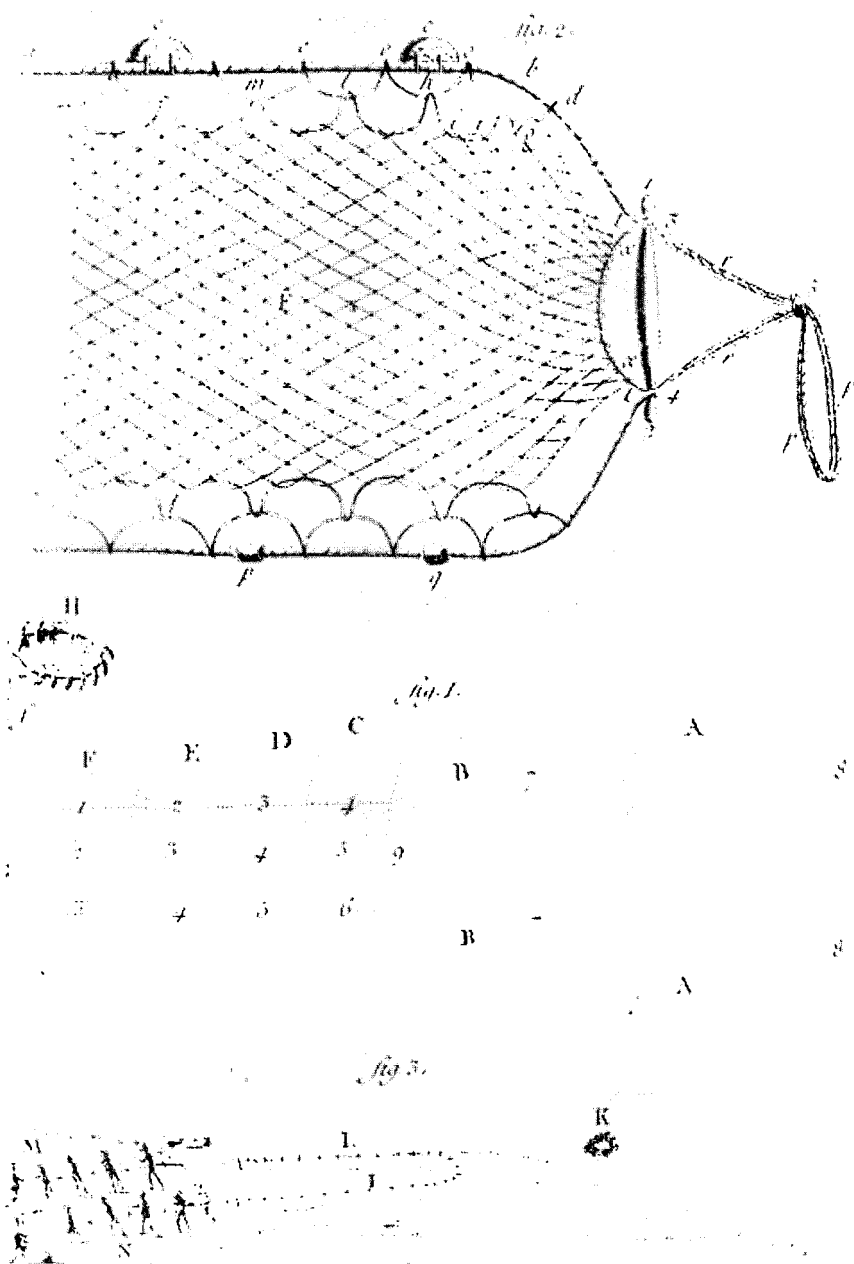
30. Finalment l'11 de març de 1768, Sa Majestat concedí al Gremi de pescadors de Tarragona llicència per pescar amb bous, sense excedir de vuit parelles. (Vid. nota 23).

Barca de Palangre, segons Sáñez Reguart.

Pescant a l'encesa amb xàvega, segons Sáñez Reguart.

Xàvega o art, segons Sáñez Reguart.

A tot el que hem exposat afegim que a finals del segle XVI hi havia una almadrava a Salou en la qual hi participaven pescadors tarragonins. Ho sabem perquè el 19 de maig de 1595, els almadravers, per a defensar-se de pirates moros, demanaren als cònsols de Tarragona una peça d'artilleria de ferro colat per portar-la a Barenys per "defensió dels qui pesquen a la almadrava de Salou". La peça els fou deixada sense cap més obligació que la de restituir-la³¹.

Quant de peix capturava una unitat de pesca tradicional –palangre i xàvega–? De moment no tenim altra manera d'aproximar-nos-hi que especulant amb el preu d'arrendament de la imposició del peix fresc, la mitjana anual del qual fou entre 1591-1600 de 1.280 lliures que s'obtenien del 8,33 per cent del valor del peix extret i declarat pels pescadors de la ciutat. Ara, si fem cas a les ordenances, el peix es venia a la pescateria, per terme mig, a 5 diners la lliura/pes de 36 unces. Combinant les dades resultaria que es pescaven cada dia unes 2.000 lliures de 36 unces –800 kg– de peix per un valor de 10.000 diners, o sia, 41,6 lliures. Amb tot, hem de creure que els arrendataris de la imposició obtenien beneficis i que els pescadors defraudaven tant com podien. També cal tenir present que, durant l'any, hi havia molts dies que no es pescava.

Però seguim. El guany hipotètic que proposem repartit entre unes 15 unitats de pesca –palangres i xàvegues–³² o potser algunes més que hi havia a Tarragona, tocaria a l'entorn de 2,7 lliures/diner per dia i unitat, que s'haurien de partir entre patró i pescadors, una vegada descomptades les despeses. Un rendiment a primera vista baix que obliga a posar en quarantena els nostres càlculs, malgrat que la productivitat dels sistemes de pesca tradicionals fos realment baixa.

Sobre el preu del peix

El govern municipal autoritzava en temps de quaresma un augment del 20 al 25 per cent del preu del peix de més qualitat. Això contribuïa a proveir millor la pescateria l'època de més consum, però condemnava els pobres a no poder tastar peix del bo, després que, la resta de l'any, eren ben poques les vegades que havien pogut menjar carn de moltó.

31. AHT-FMT: Sec. Econ. i Hisenda. Llibre segon del clavariat (1591-1602), fol. 149.

32. Almenys era aquest el nombre de barques que pescaven el 1763, i el de palangres el 1779 (AHT-FMT: Llibres capitulars 1763, fol. 14, acta 11 març i doc. núm. 44, i 1779, fol. 25v., acta 4 abril i doc. 44).

Per altra part, el preu és un indicador de la qualitat del peix, dels gustos dels consumidors, i també de les dificultats de captura. Doncs bé, un repàs de la llista de preus –vid. apèndix, I– mostra que el peix més car era l'esturió (és que hi havien esturions a la costa tarragonina?; o els duïen de l'Ebre, lloc on n'abundaven?)³³, seguit de la llagosta. Per dessota trobem una gran varietat de classes –28– igualment preuades: càntera, corba, corball, congre, dèntol, griva, llampuga, llissa, llop, lluerna, múgol, moll, mabre, orada, palomida, pagell, paguer, panyol, palaia, rèmol, reig, renovada, sanaga, sèrvia, esperalló, sard, escorpra, sarans i salpa. Els més barats eren l'agulla, bacarut, canell, lladella, mantells, pastril i rajada³⁴.

Ara: el peix, comparat amb altres queviures, era tan barat com hem insinuat en pàgines precedents? Ara com ara només disposem, per a la comparació, dels preus de la carn de moltó i de porc, de l'oli i del vi blanc, que regien entre 1592 i 1594.

**Preu d'alguns queviures a finals del segle XVI,³⁵
comparats amb el preu del peix fresc, en sous i diners**

Any	Article	Preu	Reducció del preu a quilos i litres
cir. 1590	Peix	5 ds. /lliura	1 s. 1 ds. quilo
1593	Carn moltó	3 s. 3 ds. /lliura	8 s. 1 ds. "
1592	Carn de porc	2 s. 4 ds. /lliura	5 s. 10 ds. "
1592	Oli	10 s. /quartà	2 s. 5 ds. litre
1592	Vi blanc	7 lliures /carga	1 s. "

Per bé que la comparació de preus amb un nombre tan reduït de productes no basti per confirmar que el peix fos un article de subsistència barat, i per als pobres, el tall més assequible, no deixa de ser significatiu que una lliura de peix de 36 unces costés a la pescateria per terme mig 5 diners, mentre el moltó

33. GEC. Vol. 7, 172.

34. El llobarro figura a les Ordinacions amb el nom de llop, i PERE GIL el cita com un dels típics que es pescava a la mar de Tarragona, junt amb pagells, llampugues, tonyines i lluços. (*Geografia*, 257).

35. Els preus els hem extret de documentació diversa. Per a la reducció de pesos i mesures ens hem servit de l'obra d'ALSINA / FELIU / MARQUET: *Pesos*.

es venia a 3 sous i 3 diners, o sia a 39 diners³⁶, gairebé vuit vegades més; o que calguessin més de dos quilos de peix per comprar un litre d'oli³⁷.

Cent vuitanta-cinc anys més tard, el 1768, la relació de preus peix fresc/carn havia canviat radicalment. Un cartell de preus de venda al mercat municipal, tarifava la lliura de mero i de tonyina fresca a 8 sous, -96 diners- la de congre, rèmol, déntol i llenguado, a 7, la de lluç a 6, la de sardina a 5, i la classe més barata, -patoia- a 2 sous i 6 diners; mentre que la lliura de carn de moltó entre els anys 1767 i 1771 costava entre 7 i 8 sous³⁸. Fins i tot l'any 1763, per la quaresma, hi hagué dies que "alguna porción de atún fresco y llobarro que se vendió en breves horas a 13 y 14 sueldos por libra"³⁹. No és estrany, doncs, que hi hagués "un universal clamor de todo el pueblo que se lamenta de la escasez de pescado y del alto precio en que por motivo de aquella se vendía"⁴⁰. Però, quan començà la puja del preu del peix fresc, i per quines causes? Augment de la població no compensat per l'augment de productivitat de la pesca?

II. DE LA GENT

Quants eren els pescadors?

Per als segles que estudiem no hi ha dades demogràfiques que permetin determinar el nombre de pescadors o de famílies de pescadors residents a la ciutat. Com a màxim podem aproximar-nos a establir el percentatge de pescadors en la població activa del segle XVII; però per això ens hem hagut de valdre de dades extretes de documents de caràcter divers, i no massa fiables a efectes estadístics. Per tant, la proposta que fem en el quadre que segueix només tindrà valor indicatiu.

36. LI. consolat 1583-84, fol. 58. Prohomenia 8 febrer 1583. El preu del moltó es mantingué entre 2 sous i 3 diners i 2 sous i 9 diners tot el final del segle XVI i primers anys del XVII, excepte una part de l'any 1592 que a causa de la mortífera epidèmia de pesta arribà a 3 sous i 6 diners (AHT-FMT: Econ. i Hisenda: Llibre major segon dels comuns, 1591-1602, fol. 131).

37. El 1520 els pescadors demanaren al govern municipal autorització per "muntar los fors dels pexos" i el consell passà l'assumpte a la prohomenia "per ser cosa àrdua e que no toque a les ordinacions de la ciutat", i li donà plens poders per a resoldre (Llibre consolat 1520-21, fol. 8v. Consell 16 abril 1520). L'any 1526, es tornà a repetir la sol·licitud que es referia especialment al preu de la "sardina, bis, lus, bonítol, emperador, spasa, lunada, golfar y solrax" (Llibre consolat 1525-26, fol., Prohomenia 3 gener 1526). Desconeixem si les aspiracions dels pescadors es satisfieren.

38. AIIT-FMT: Libro capitular 1767, fol. 74v. Acta 30 octubre; 1775, fol. 21. Acta 21 abri. El preu del peix s'equiparava al de porc fresc.

39. AHT-FMT: Libro capitular 1763, fol. 14. Acta de l'11 març i doc. núm. 44.

40. AIIT-FMT: Libro capitular 1779, fol. 17. Acta 15 de març i doc. núm. 29.

Evolució de la representativitat dels pescadors, pagesos i menestrals en la població activa tarragonina del segle XVII. Estimacions indicatives

Anys	1594-01 ⁴¹	1617 ⁴²	1620-40 ⁴³	1669 ⁴⁴	1697 ⁴⁵
Pagesos	32,0%	26,9%	27,7%	31,7%	35,9%
Pescadors	10,4%	18,5%	13,7%	22,4%	29,2%
Menestrals	40,0%	35,8%	33,5%	34,6%	16,8%
	82,5%	81,2%	74,9%	88,7%	81,9%

De la lectura del quadre deduïm que durant el segle la població de pescadors augmentà en relació a la de pagesos i menestrals, de manera que passà del 10 al gairebé 30 per cent. Amb tot, fou a la segona meitat de segle que la població de pescadors i la de pagesos tendí a augmentar, a costa de la menestralia, molt més afectada per l'ensulsiada demogràfica que seguí la guerra dels Segadors.

Distribució dels pescadors en la geografia urbana

A l'època medieval era costum que la població d'una mateixa professió s'agrupés en determinats carrers o sectors de les ciutats. D'aquí el nombre de carrers que han conservat el nom d'antics oficis en la seva majoria propis de la menestralia. A Tarragona, com en altres llocs, aquest costum seguia en vigor els segles XVI i XVII. Els pagesos tenien tendència a ocupar el sector de ponent de la ciutat, de cara a la muntanya, els menestrals la part central, i els pescadors el sector oriental, de cara a mar, als carrers i places més pròximes al portal de Sant Antoni, que era la sortida de la ciutat més apropiada per anar a les platges del Miracle, Arrabassada, i Llarga on la majoria de xaguers i palangrers tenien les barques.

El Pare ANDREU DE PALMA, que ja observà la tendència –“Els pescadors de Tarragona habitaven en bona part els carrers i llocs propers a la pescateria”–, comptà en el Llibre del mig tall de 1715 fins a 33 pescadors que vivien

41. Estimació elaborada amb dades extretes dels llibres del Tauler d'una mostra de 162 òbits de caps de família en els quals es consigna la professió del difunt.

42. LOZANO, ROSER: *Tarragona al segle XVII. Aspectes demogràfics d'una població d'antic règim*. Tesis de llicenciatura. Univ. Rovira i Virgili, 1982. Inèdita, p. 229.

43. Estimació elaborada amb dades dels llibres del Tauler. D'un total de 4.125 defuncions registrades entre 1620 i 1640, se n'han deduït 3.056 corresponents a albat i dones, i n'han quedat 1.069, que és la mostra utilitzada. Inèdita.

44. RECASENS I COMES, JOSEP M.: “La sociedad de la ciudad de Tarragona a mediados del siglo XVII”. *Bol. Arq.* 1962-63.

45. LOZANO, ROSER: *Tarragona*, 175.

en el sector limitat pel portal de Sant Antoni, carrers dels Descalços, Sant Llorenç, Santa Tecla, la pescateria, la carnisseria, i carrer de Talavera.⁴⁶ Diverses mostres extretes de documentació dispersa ens han confirmat l'esmentada tendència. Per exemple, entre 1487 i 1622, hem localitzat 31 pescadors que, tots excepte un, vivien al sector de la ciutat que hem delimitat.

Predomini dels xavaguers sobre els palanqrers

Hem deixat establert que els dos sistemes de pesca més usats a Tarragona eren la xàvega, amb la variant dels sardinals, i el palangre. Ara, quin era el predominant? Un document tardà, del 1735, que es refereix a un sorteig de mariners per al reial servei, posa de manifest que a la confraria de pescadors, els xavaguers no passaven de 40 homes "que sean buenos para el servicio, por ser [la resta] viejos, coxos y muchachos", mentre que els palanqrers, sardinalers i mariners eren més de 200⁴⁷. En conseqüència es sortejaren 8 xavaguers i 16 dels altres⁴⁸.

Però creiem que s'ajusta més a la realitat la proporció que regia en la composició de la junta de govern o vint-i-quatrena de la Confraria de Sant Pere i Sant Andreu; la qual era "desde tiempo immemorial" de vuit palanqrers i setze "pescadores de redes"⁴⁹. Això significaria que, en temps passats, els patrons palanqrers només eren un terç dels pescadors, i dos terços els xavaguers i sardinalers, donant per descomptat que els enrolats en gànguils no eren admesos a la confraria.

CATEGORIES PROFESSIONALS

El viatger de finals del segle XVI Henrique Cock en el relat que descriu les impressions de la seva estança a Tarragona, generalitza la pobresa dels pescadors quan diu, "y éstos, [els veïns de la ciutat] casi todos pobres, porque muchos de ellos viven pescando"⁵⁰. Ser pescador a l'època de Cock, era doncs sinònim de pobresa?

46. ANDREU DE PALMA, PARE: *Las calles de Tarragona*, 2 vol. I, 174. Tarragona, Inst. Est. Tarraconenses, 1956.

47. AHT-FMT: Libro capitular 1735, fol. 117. Acta del 22 juliol.

48. AHT-FMT: Libro capitular 1735, fols. 47v i 50 v. Actes del 4, 5 de juliol.

49. AHT-FMT: Llibro capitular 1734, fol. 34. Acta 11 maig.

50. Vid. RECASENS I COMES JOSEP M^a: "Tarragona vista per viatgers estrangers dels segles XVI i XVII". A Margalló del balcó. Tarragona 1991, pàg. 95-121.

En termes generals Cock potser tenia raó, però sempre és perillós generalitzar, i, en tot cas, cal matisar. En primer lloc, és necessari diferenciar la pobresa de la misèria, i com exposarem, la gran majoria de pescadors podien ser pobres però no misers. I en segon lloc, com reflecteixen els documents de l'època i hem posat de manifest, els pescadors no formaven un grup professional homogeni. A una banda es situaven els patrons/empresaris que comandaven la pròpia barca, o participaven en la propietat de diverses barques com a socis capitalistes; i a l'altra els simples pescadors que les tripulaven o arrossegaven l'art des de terra, comparables als bracers o assalariats del camp. Dos subgrups socialment i econòmicament molt diferents.

Els documents moltes vegades es refereixen als patrons amb el nom comú de pescador, i per acabar-ho d'adobar, quan els esmenten com el que són, sovint no precisen si es tracta de patró de barca de pesca, i en aquest cas de xàvega, o de palangre, o de barca de tràfec. Això dificulta la seva indentificació.

Els patrons

Malgrat els riscos de naufragi i de la pirateria, el sistema de repartiment de guanys, que més endavant exposem, donava un bon marge de garantia als patrons/empresaris de poder amortitzar amb beneficis el capital invertit a la barca, que augmentaven si la patronejaven, perquè participaven del guany comunitari. Això era la principal causa per què, dins del grup de pescadors, formessin un nucli dominant i relativament "ric".

Però molt ric?⁵¹ Vegem-ho. El fragment del tall de 1669 que mostrem a l'apèndix II,⁵² comprèn pescadors, patrons, pagesos, bracers i vídues tallats amb quotes que van de la més baixa de 18 sous fins a la de 6 lliures i 6 sous –la més alta és de 46 lliures–. D'un total de 523 tallats, en sumen 306, i d'ells 98 són pescadors i 8 patrons. Doncs bé, als vuit patrons tallats se'ls atribueix un

51. Remarquem que abans d'acabar el segle XVII alguns patrons de pesca ja es dedicaven al transport, els quals a mitjans del segle XVIII formaven part de "unas diez o doce familias que fueron patrones de barcas se halla en el dia los únicos hombres ricos de la ciudad. Ellos hacen todo el tráfico por mar y por tierra, introduciendo y sacando granos, comprando casas y tierras, como son patrones no van ni deven ir a los mares, ni sirven a V. Mgd. en cosa especial y logrando las franquicias de matriculados se hacen más ricos, y estos que por serlo havian de dar la mano a la gente de mar, lo hacen al contrario porque quanto más ricos más dependientes quieren a los demás... los quales patrones solo tienen de Patrón el nombre, y los efectos de comerciantes ricos, negociando por mar y por tierra". AHT-FMT: Libro Capitular 1765, fol. 143. Acta del 4 desembre. Doc. 160).

52. A les dues versions del tall que coneixem, les quotes dels tallats no coincideixen exactament. Això es deu o bé perquè es modificaren les taxes, o bé perquè es retocaren les avaluacions dels patrimonis. Vistes les reclamacions que hi hagueren, la segona suposició és la més versemblant.

patrimoni superior a les 1.100 lliures i inferior a les 2.500, més o menys semblant al de la meitat dels pagesos, i només al de 14 dels 98 pescadors; però no podem descartar que algun d'aquests 14 també fos patró de pesca o de tràfec.

Un perfil del que constituïa el patrimoni d'un patró de pesca, l'obtenim dels dos inventaris de béns *post mortem* que resumim a continuació⁵³.

L'any 1655, s'executà l'inventari dels béns de Josep Gallissà⁵⁴, patró de pesca, fill de Pau Gallissà, també patró de pesca, que donà el següent resultat: una petita casa situada al carrer de Sant Llorenç; la meitat d'una barca de 200 quintars de port amb els ormeigs; una barca, també amb els ormeigs, de 200 quintars de port que patronejava Baptista Mateu mariner de Barcelona; principi d'una barca "que es va fent en lo arenal del pont, en la qual hi tenia la meitat Josep Morera i T. Boada altra meitat"; dos terços d'un llaüt amb tres peces de sardinals. I en diners: 2 dobles d'or, 2 de plata i 50 rals.

A l'inventari de béns de Joan Bonet⁵⁵, executat l'any 1672, hi figuren: una casa al carrer de Talavera; una barca de tonaires i un llaüt, amb els seus ormeigs, valorats en 100 lliures: una barca de palangre, amb els ormeigs, valorada en 100 lliures; una barraca de canyes valorada en 15 lliures; un ruc de 12 a 14 anys, venut per 8 lliures; 15 palangres amb ham; 2 carabasses de palangre; 2 galls de suro; 1 panera gran de pescar amb palangre i 4 braços nous de palangre.

No són grans patrimonis. Ni diners comptants ni inversions en censals, però els guanys que treien de la pesca els havia permès tenir una casa i més d'una barca o participar en altres.

Un altre element significatiu per a calibrar el potencial econòmic i la projecció social d'una família d'aquella època és el dot. Doncs bé, els dels patrons de pesca eren comparables als de la majoria de menestrals que, a la segona meitat del segle XVII, fluctuaven entre 200 i 500 lliures. Per exemple, el patró de xàvega⁵⁶ Joan Fochenses, l'any 1580 dotà la seva filla Bertomeua

53. La diferència d'aquests inventaris amb el d'un patró de tràfec com Josep Eres, és notable. L'any 1653, se li inventariaren: 1/2 del pinc Santa Maria Bonaventura, un ruc i un ase, i en metàl·lic: 260 rals de vuit; 38 dobles d'or de 2 escuts; 73 lliures de plata que havia guanyat el pinc després de la mort de Josep; i una quantitat en rals de vuit que havia de cobrar del rei, del transport que féu a Barcelona durant el setge. (AHT-AP: Manual núm. 200 d'Agustí Alemany, 1653-1674. Inventaris, fol. 211).

54. AHT-M(anuals) N(otaries) T(arragona): Núm. 200 d'Agustí Alemany (1653-749), fol. 93. 1 maig 1655.

55. Id. Ibid, fol. 65, 16 maig 1672

56. Sobre els propietaris de xàvegues en temps modern s'ha escrit: "Els propietaris de xàvegues no eren gent de mar, ja que es tractava de xarxes grans que costaven diners. Els armadors contractaven patrons experimentats i, a l'hora de treure l'ormeig, s'hi aferrava, com a l'art, la gent més pobre". (SALA J. / DOMÈNECH, J.: "La pesca", 66). Per la mateixa causa hem de creure que un patró i propietari de xàvega dels segles XVI i XVII disfrutava d'una posició econòmica desfogada.

compromesa amb el pescador fill de la Selva, Bernat Pere, amb una casa situada al carrer de Sant Pere Estuves, valorada en 150 lliures i 50 lliures comptants. El nuvi, per la seva part, incrementà el dot amb un escreix de 70 lliures⁵⁷. Sospitem que aquest Fochenses deuria començar l'escalada social de la família, ja que un fill o nét seu, Antoni, mercader, arrendà diversos anys, entre 1623 i 1640, els drets de la ciutat, i en la guerra dels Segadors, insaculat municipal de mà major, exercí destacats càrrecs. Ja en ple ascens, el seu fill Lino es doctorà en drets i exercí d'advocat de la ciutat, l'any 1661, i d'assessor ordinari de la Cort dels veguers el 1663.

El ja conegut Josep Gallissà, l'any 1655, uns mesos abans de morir, dotà una filla amb 400 lliures, a les quals el promès Felip Roig, negociant, fill de patró, afegí un escreix de 200.

No obstant això, aquests dots quedaven lluny dels dels negociants, botiguers i mercaders que fluctuaven entre 500 i 1.500 lliures, però com tindrem ocasió de comprovar estaven molt per damunt dels dots dels pescadors.

Mariners i pescadors

Els documents de l'època distingeixen mariners de pescadors, però no clarifiquen en què es diferenciaven professionalment. Els mariners eren tripulants de barques de tràfec, o també de pesca. Havien de passar un examen gremial per obtenir la categoria de mariner? Sigui com sigui, tant uns com altres constituïen el proletariat de la gent de mar. El tall del 1669 ens ho confirma: dels 98 pescadors i mariners tallats, el 75,5 per cent s'inclouen en les tarifes més baixes⁵⁸.

De la pobresa dels pescadors i mariners en donaven fe els mateixos procuradors de la Confraria de Sant Pere i Sant Andreu l'any 1663, quan amb motiu de la confecció d'un primer tall, es comprometeren a contribuir amb una quota col·lectiva de 200 lliures anuals durant vuit anys, per a "los setantados pescadors anomenats en lo memorial". La quota podia semblar baixa, però recordaven que "la gent és molt pobra" i si la "pesca no venia bé seria forsa que la confraria ho manlevàs a sensal per a pagarho"⁵⁹. No obstant això, encara era pitjor la situació de "la mucha Gente" que treia la xàvega a la platja, composta de "Mugeres, y Niños [que se] ganan la vida ayudando á tirarla á tierra"⁶⁰.

57. AHT-MNT: Núm 58, de Sebastià Llagostera, 1575-1610, fol. 91. 25 abril 1580.

58. Aquesta quantitat havia de pagar-se en vuit anys.

59. Ll. consolat 1600-63, fol. 71. Prohomenia de la Junta de la Concòrdia, 1 febrer 1663.

60. ZALVIDE: *Reglamento* (citat per, SALA, J. / DOMENECH, J.: "La pesca", 66).

No ens ha d'estranyar, doncs, que quasi tota la gent eventual que llogava el govern municipal per fer guàrdies a llocs estratègics propers a la costa, d'un cap a l'altre del terme, "per moros", fossin pescadors que cercaven un jornal de peó de 4 sous diaris a finals del segle XVI i de 5 sous a la primera meitat del XVII⁶¹.

Si disposéssim d'espai per presentar una mostra suficient d'inventaris de béns *post mortem* i de dots de mariners i de pescadors, comprovaríem la diferència que separava llur economia familiar de la dels patrons. Constatariem que era freqüent el cas del mariner Pere Flos, els béns del qual, inventariats l'any 1653⁶², consistien, exclusivament, en roba familiar –llençols, estovalles, towallons, etc.–, i indumentària de senyora –gonelles, faldilles, manilles, etc.–; o el del pescador Josep Pujades, de l'any 1672⁶³, amb béns reduïts a una caseta al Cós del Bou, moblada molt pobrament.

Pel que fa als dots, a la segona meitat del segle XVI, eren raríssims els que passaven de les 50 lliures, i els de la segona meitat del segle XVII, de 14 investigats entre 1648 i 1671, 9 eren inferiors a les 100 lliures, 4 compresos entre les 100 i les 200, i un era de 225.

La representació dels pescadors en el govern municipal

Alguns pescadors i patrons foren insaculats a les bosses de consellers municipals de mà menor. N'hem localitzat 17, cinc d'ells del segle XVI, documentats com a pescadors, però sospitem que, en realitat, es tracta de patrons. Són els que segueixen:

1526-29	Joan Mandre	Pescador
1537-66	Joan Ramon, menor	Pescador
1540-49	Joan Oliver	Pescador
1549-51	Perot Romeu, alias Carcaix	Pescador
1561	Joan?	Pescador
1604	Gervasi Navas	Patró

61. AHT-FMT: Sec. Econ. i Hisenda: Llibre de credensa, 1586-91 i Llibres del clavariat núm. 3, 1603-16 i núm. 4, 1616-27. En aquests llibres hi han nombroses anotacions de guàrdies "per moros" com aquestes: "18 abril 1588. A Damià Genís y son fill per vuit nits an guardat a la vora de la mar, per los moros, 3 lliures 4 sous". – "23 juliol 1604. Per 22 guardes vora la mar quatre pescadors a rahó de 5 sous, per moros, 5 lliures 10 sous". "23 agost 1626. A Jeroni Corredor, pescador, de la pnt. ciutat, per set dies an guardat quatre omens a Riu Clar y a la Savinosa, per los moros eran a Salou, 7 lliures".

62. AHT-MNT: Núm. 199 d'Agustí Alemany, 1646-1653, fol. 147.

63. AHT-MNT: Núm. 200 d'Agustí Alemany, 1653-74, fol. 64.

1606	Andreu Rovellat (†1609)	Patró
1610-15	Jaume Sanromà	Patró
1622-30	Josep Rovellat	Patró
1636-42	Damià Genís (†1642)	Patró
1639-57	Pau Llima	Mariner
1641	Pau Gallissà	Patró
1645-51	Jacint Martí	Pescador
1663-78	Isidre Navas	Patró d'arts
1680-90	Josep Genís	Patró
1694-700	Bernat Besora, menor	Patró
1696	Pau Besora	Patró

Els disset noms de la relació no representen pas la totalitat de la gent de mar insaculada. És possible que no arribi ni a la meitat, però la dificultat d'identificar la professió d'un important nombre de consellers de mà menor, en particular del segle XVI, ens ha impedit donar una llista més completa. Per això ens preguntem: quantes vegades es repetí el cas del 1641 en què, a la vegada, tres consellers de mà menor del govern municipal, Damià Genís, Pau Llima i Pau Gallissà, fossin pescadors?

Altrament, gairebé es pot assegurar que la gran majoria dels insaculats municipals pertanyien a famílies que MOLAS I RIBALTA⁶⁴ qualifica de predominants dins dels gremis. A fi de comptes, eren aquestes famílies les que es repartien els càrrecs directius de la confraria, i proposaven els noms dels candidats del gremi a la insaculació.

No trobem pescadors licitadors d'arrendaments de les impositcions municipals. És un cas excepcional que l'any 1630 Josep Rovellat, patró, arrendés el dret del vi⁶⁵, i també ho són que, l'any 1618 Maties Canalda, patró, junt amb altres, avalés Nicasi Guia, mercader arrendatari del dret del peix, i que l'any 1639 Margarida Rovellada, vídua de Josep Rovellat, fos un dels avaladors del negociant Jeroni Ferran, arrendatari del dret del vi⁶⁶.

64. MOLAS I RIBALTA, PERE: *Economia i societat al segle XVIII*, 94 i ss. Barcelona, Ed. La paraula viva, 1975.

65. AHT-FMT: *Economia i Hisenda. Llibre de les caucions, 1600-1715*, fol. 122v. 1 juny 1630.

66. AHT-FMT: *Economia i Hisenda. Llibre de les caucions, 1600-1715*, fols. 116 i 145v. 1 juny 1618 i 29 gener 1639.

III. DE LA MENTALITAT. ALGUNS DELS FACTORS QUE LA CONDICIONAVEN

Les relacions familiars

Els grups professionals, enquadrats en gremis, es tancaven en ells mateixos. Es valien de l'endogàmia per conservar llur identitat sociocultural i perpetuar la transmissió de la professió de pares a fills.

Els pescadors no eren pas una excepció d'aquesta pràctica. Els capítols matrimonials registrats en els manuals notariais de l'època en donen fe⁶⁷, i basta donar una ullada als noms de la llista que inserim a l'apèndix III, per comprovar que hi hagué veritables dinasties de pescadors que, possiblement, s'acabaren per consumpció biològica i no per canvi d'ofici. Cognoms que es remunten a la primera meitat del segle XV, com Corredor, Simó, Vilar, Serra, Aranyó, Montserrat, i Sanromà⁶⁸, els trobem encara a la segona meitat del XVI i, alguns, ben entrat el XVII. Els Carcaix, primer renom i després cognom, i els Rovellat, a cavall dels segles XVI i XVII, duraren cent anys o més; i els Besora, Genís, Ortega, Boni, i Bertran, per no citar-ne més, ompliren gairebé tot el segle XVII i continuaren en el XVIII.

La mar: un bé comú no privatiu

A ben segur influïa en la mentalitat dels pescadors el fet que la mar, font productiva del fruit que els procurava recursos econòmics, no podia parcel·lar-se ni privatitzar-se com la terra, a la qual cosa s'hi sumava que la collita no podia guardar-se en espera d'una millor oportunitat per a vendre-la. Per això els pescadors se sentien més deseparats que els pagesos, segons es dedueix de l'observació feta pels procuradors de la Confraria de Sant Pere i Sant Andreu, l'any 1689, en un escrit dirigit als cònsols: "Los pescadors cullen ab son treball lo que los pagesos, y encara los pescadors li pot discórrer raó més rellevant puix sa collita se fa en un mar que la naturalesa lo ha fet comú de tothom, y molts dels pagesos cullen sos grans en terres quen són propietaris"⁶⁹.

67. Una bona mostra de capítols matrimonials amb contraents fills de pescador, pot consultar-se a: AHT-MNT: Núm. 195 d'Agustí Alemany, (1643-57) fols. 23, 29, 49, 67, 75, 89, 149, 157, 200. Núm. 198 d'Agustí Alemany, (1654-76) fols. 138, 143, 173.

68. Aprofitem l'ocasió per agrair al Sr. JOSÉ SÁNCHEZ REAL la cessió d'una relació de 123 noms de pescadors del segle XV, extrets de manuals notariais, amb les referències documentals corresponents. És aquesta relació que deixa entreveure que famílies de pescadors dels segles XVI i XVII es remuntaven com a mínim a la baixa edat mitjana.

69. Ll. consolat, 1684-90, fol. 157v. Consell 7 juliol 1689.

Tanmateix era per aquestes causes que els pescadors no pagaven drets senyorials, a excepció, com hem exposat, d'un delme en metàl·lic fix que requeria sobre els instruments de treball i no sobre la collita. Per altra part podien defensar corporativament els seus interessos davant de la Reial Audiència, -p. ex.: el monopoli de la pesca en el terme marítim de Tarragona, i combatre contra qualsevol innovació que els fes la competència- sense que el senyor jurisdiccional pogués interposar-s'hi.

Repartiment dels guanys

El producte de la pesca es distribuïa pel sistema de participació en els guanys, una vegada descomptada la part que corresponia al propietari dels instruments de treball, -barca i ormeigs-. Amb tot el repartiment no s'aplicava d'igual manera a tots els sistemes de pesca, ni a tot el litoral català. No obstant això, creiem que els de Tarragona no diferien substancialment dels que va descriure a principis del segle XVIII, JOAN SALVADOR I RIERA⁷⁰, vigents a Barcelona i a la costa de Llevant⁷¹, que són els que detallem a continuació:

Palangre. Cada barca portava cinc homes. Es feien 7,5 parts: 2,5 per a la barca i l'ormeig, i 1 per a cada mariner.

Xàvega. El patró de l'art prenia un terç, i els altres dos terços eren per als homes que hi treballaven. El Reglament de Zalvide del 1773 per a la província marítima de Mataró, precisava que "además se aplicará un quarton a cada marinero de los que se embarcan para echar las redes al agua, por el mayor trabajo que tienen". La gent de terra podien ser de quaranta a cent homes.

Sardinals. A cada barca hi anaven tres homes i el patró. A Tarragona es feien 10 parts que es repartien: 4 parts per al patró, 3 per a la barca i ormeigs, i 1 per a cada mariner.

Gànguil. A la barca hi anaven 9 mariners i un vailet. Es feien 17,5 parts: 7 per a la barca i ormeig, 1 per a cada mariner, 1/2 per al vailet, i 1 per a la venedora del peix.

Bous. Cada barca portava tres mariners. Es feien 10 parts entre les dues barques, que es repartien: 3,5 per a les barques i els ormeigs, 1 per a cada mariner i 1/2 per a la venedora del peix.

Les repercussions del sistema de participació de guanys en els pescadors ja les hem comentades.

70. LLEONART / CAMARASA: *La pesca*, 111-119.

71. En la documentació tarragonina dels segles XVI i XVII consultada, no hem trobat cap dada relativa al repartiment dels guanys, i per això usem les de SALVADOR I RIERA, excepte en la pesca dels sardinals que usem dades de A. SÁÑEZ REGUART.

Les inversions en propietats rústiques

FERNÁNDEZ DÍAZ I MARTÍNEZ SHAW, apunten que, en molts casos, els pescadors del set-cents compartien les tasques professionals de la pesca, més o menys temporals, “amb activitats de caràcter agrícola”⁷². La tendència que, a Tarragona, es remuntava a l’edat mitjana i es mantingué als segles XVI i XVII, la il·lustrarem amb dos exemples.

El primer és la presència de propietaris pescadors al senyoriu dels Mangons. Segons un capbreu del 1591, Cosme Font, Joan Abad, Pau Tellol, i Cristòfor Socies, tots pescadors, capbrevaren respectivament 2 jornals de terra campa, 2 jornals de vinya, una vinya de 10 homes de cavadura, -1/2 jornal, aprox.- i una vinya de 20 homes de cavadura -1 jornal, aprox.-⁷³.

I el segon, molt més significatiu, l’hem captat d’un “Codern de les guardes” del 1630, que és una nòmina de propietaris rurals del terme de Tarragona, realitzada pels procuradors de les confraries de Santa Magdalena i de Sant Llorenç per establir la quota que tocava a cada u per pagar els guardatermes. S’hi consignen 290 horts i 484 vinyes amb els noms de llurs propietaris, per bé que moltes vegades incomplets, i només en 79 casos seguits de la professió⁷⁴, entre els quals hem identificat els següents patrons i pescadors:

Nom	Categoria professional	Propietats	Situació Nom de la partida
Josep Rovellat	patró	1 vinya	Sant Jeroni
Salines	pescador	3 vinyes	Mangons, Budallera, Gavarra
Genís	patró	1 vinya	Mangons
Perot Genís	pescador	1 vinya	Sant Pere
Pau Genís	patró	1 vinya	Budallera
Onofre Vallvè	pescador	2 vinyes	Mangons, Mas d’En Garriga
(S/ nom)	pescador	1 vinya	Mangons
Lluís	pescador	1 vinya	Sant Pere
Navas	patró	1 vinya	Sant Pere

72. “Els sistemes de pesca”, 42.

73. AHT-FMT: Economia i Hisenda. Capbreu del senyoriu dels Mangons, 1591. Reg. 47, fols. 14, 15, 29, i 41v. Per la reducció de la mesura de superfície “home de cavadura”, a jornals, Vid. GÜELL JUNKERT, MANEL: “L’home de cavadura”. A *Missiva. Fulls d’informació històrica i opinió cultural*, núm 4. Tarragona, novembre-desembre 1993.

74. AHT-FMT: Codern de les guardes, 1630. Aquest “Codern” de mida 1/4, i 36 pàgines que es trobava com a document solt en el Llibre del Consolat 1630-31, s’ha extraviat i no ens ha estat possible localitzar-lo. De caràcter fiscal, anava unit a un “Memorial de les ordinations per a posar guardes al terme”.

Nom	Categoria professional	Propietats	Situació Nom de la partida
Carcaixa, vídua		1 vinya	Creu de Sant Antoni
(S/nom)	pescador	1 vinya	Budallera
(S/nom)	pescador	1 vinya	Budallera
Andreu Rodolat	patró	2 vinyes	Budallera Mangons
La patrona Bertana		2 hort	Horta del Rec Major
(S/nom)		1 vinya	Creu de Valls
Vidal	patró	1 vinya	Llorito
La patrona Gallissara		1 vinya	?
En Carcaix	pescador	2 vinyes	Sant Jerònim, Sant Pere
Antoni Bertran	pescador	1 vinya	Molí Nou

En total són 25 propietats repartides entre 18 patrons, pescadors i vídues de pescador, que podrien doblar-se si concixíem la professió de tots els propietaris. Altrament una recerca en manuals notariais proporcionaria dades interessants sobre el cost i característiques de les propietats.

És possible que alguns pescadors orientessin els estalvis en la compra de terra per a conrear-la durant el temps que els deixava lliure la pesca, i treure'n un profit per a afegir als guanys professionals; però sospitem que un dels motius fou assegurar la inversió dels estalvis, cosa que reflectiria una mentalitat conservadora de petit rendista. No tot havien de ser inversions productives a tot risc com la compra de part o de tota una barça.

Els riscos de l'ofici

En un escrit dirigit als cònsols i consell municipal, l'any 1521 o 1522, per a suplicar un augment del preu de venda del peix de la pescateria, els prohoms, síndics i procuradors de la confraria de pescadors, pregaven que "consideren quanta és la utilitat que los pescadors donen a la dita ciutat en moltes maneres, y en quant gran perill de sas persones y béns, axí de la mar com de moros"⁷⁵. Gairebé dos-cents cinquanta anys més tard, un informe sobre la pesca tarragonina, deia si fa o no fa el mateix en comentar la pesca amb palangre: "quando la oportunidad les permite el exercitarlo las más veces se les inutiliza el trabajo por no sacar pescado y de otra parte estan expuestos a naufragios en los temporales de viento y ser apresados de corsarios argelinos"⁷⁶.

75. Ll. consolat 1521. Paper solt s/d.

76. AHT-FMT: Libro capitular 1767, fol. 80. Acta 16 novembre i doc. núm. 138.

Ens aturarem en la pirateria perquè en els segles XVI i XVII agafà grans proporcions a les nostres costes la que BRAUDEL qualifica de rapinya, dedicada a apressar barques de pesca i a donar cops de mà a llocs i llogarets del litoral per captivar persones i robar tota mena de productes. Per aquest tipus de pirata, cristià o musulmà, l'home, mercaderia de venda a tot el Mediterrani, era la peça de caça més preuada⁷⁷.

El comerç humà estimulà en el món de la cristiandat la creació d'una tupidíssima xarxa de societats religioses i laiques dedicades a rescatar captius pobres –els rics es redimien ells mateixos–; a incoar processos de desaparició; a salvaguardar els interessos dels absents, i a organitzar campanyes espirituals per les ànimes de captius. Tot un conjunt de serveis que ocupava molta gent i feia córrer molt de diner.

A Tarragona, com en altres llocs, es fundaren diverses confraries de socors mutus i causes pies dedicades a dotar captius rescatats que retornaven a la ciutat, a fi d'ajudar a integrar-los a la societat. Les dotacions no passaven de les 50 lliures que es dipositaven en comptes de soltes de la taula de canvi, on romanien en espera del retorn del captiu beneficiari. Només si es justificava la seva mort en captiveri, la dotació es retornava a la confraria⁷⁸.

Els pescadors eren la presa més fàcil dels pirates de rapinya, i els de Tarragona no eren una excepció. Però tenim escasses notícies de les incursions piràtiques al port i platges tarragonines. Només en coneixem quatre, i totes del segle XVI. Una de l'any 1530, –“Tres fustes de moros han presa la barca de Riquer amb quatre homes, y és té notícia es descobren nou fustes”⁷⁹–; una altra del juliol de l'any 1567, segons la qual set galiotes grosses des de les cales de Salou feren proa vers el port de Tarragona on desembarcaren i captivaren 29 persones de qualitat; una tercera de l'any 1582 que es refereix a cinc galiotes

77. BRAUDEL, FERNAND: *El mediterráneo y el mundo mediterráneo en la época de Felipe II*, 2 vol. I, 98 i s. México, Fondo de Cultura económica, 1963. Sobre la pirateria d'aquesta època a Catalunya, vid.: REGLA, JOAN: *Felip II i Catalunya*. Barcelona Ed. Aedos, 1956. *Bandolers, pirates i hugonots*. Barcelona, Bib. Selecta, 1969. Per a la de les costes tarragonines, GIBERT, AGUSTÍ M^{re}: *Aplech documental de notícies històriques. Solcina (Vila-seca), la Pineda, Port de Salou, platja dels Barenys i Vilafortuny*. Vila-seca i Salou, 1988. LLAÑO, EMMA: *Vila-seca i Salou. El seu passat monumental*. Vila-seca i Salou, 1984. CAPDEVILA, SANÇ: *La torre de la Mora*. Tarragona, 1927. MORERA, EMILI: *La Comuna del Camp de Tarragona*. Tarragona, 1902.

78. Per a les confraries de redimir captius a la costa de llevant catalana, LLOVET, JOAQUIM: *La matrícula de mar i la província de martina de Mataró al segle XVIII*, 113 i s. Mataró, Edit. R. Dalmau, 1980. Al segle XVII hi havia a Tarragona les confraries de socors mutus següents: Puríssima Sang de Jesucrist, de la Santíssima Trinitat, de Nostra Senyora del Roser, del Cordó del pare Sant Francesc, de Nostra Senyora dels Sastres, de Nostra Senyora de la Mercè, i de Sant Lluc. Entre les causes pies particulars fundades per tarragonins, trobem les de Bernat Saportella, de Guillem Molins, de Pere Rosich i de Pere Castelló.

79. LI. Consolat 1529-30. Consell 28 gener 1530. MORERA: *Tarragona Cristiana*, IV, 95. Tarragona, Inst. Est. Tarraconenses, 1955.

de moros que capturaren 5 barques de pesca de Tarragona i Tamarit, i apresaren més de 29 homes⁸⁰, i la darrera de la nit del 23 de juny de l'any 1597, en què algunes fragates mores capturaren al port una barca de sardinal i s'endugueren el fill del patró i dos pescadors més⁸¹. És ben poca cosa.

La lectura dels comptes de soltes dels llibres majors de la taula de canvi, ens ha proporcionat el nom de 34 pescadors captius de finals del segle XVI i del segle XVII –Vid. l'apèndix III–. Però manquen la meitat dels llibres majors de la taula, i, a més, en aquests, només hi consten els captius dotats per confraries de socors mutus; per això hem de creure que els 34 pescadors, tot i ser un nombre significatiu, queda realment lluny del veritable.

Una de les germandats constituïda a Tarragona per a rescatar captius fou la de Sant Pere Nolasc fundada per la gent de mar, segurament al segle XVII. En tenim notícia per una comunicació dels procuradors de la confraria de Sant Pere i Sant Andreu adreçada al vicari general el 21 de desembre del 1716, que publicà SANÇ CAPDEVILA l'any 1930⁸². Li recordaven que la confraria s'havia compromès a pagar cent peces de vuit de rescat per cada captiu confrare, i li pregaven que, per evitar el mal ús les dotacions i administrar-les millor, permetés la inclusió de quatre noves ordinacions a les promulgades quan s'uniren la Confraria i la Germandat de Sant Pere Nolasc fundada per a rescatar captius; les quals establien: que el rescatat donés les caritats rebudes d'altres institucions a la confraria; que els confreres rescatats que deixessin l'ofici de pescador, reintegressin cada any a la germandat i confraria dos rals de vuit fins amortitzar les cent peces rebudes; que la confraria tingués l'obligació de gastar deu rals de vuit en sufragis per a l'ànima de cada confrare mort en terra de moros; i per últim, que en cas que fossin molts els captius per a rescatar, el govern de la confraria i germandat pogués augmentar la quota dels confreres.

80. GIBERT I OLIVER, AGUSTÍ M.: *Calipolis*, 109 i 110.

81. MORERA: *Tarragona cristiana*, IV, 179. Aquest any també actuaren al port de Tarragona corsaris francesos. El 8 d'abril dues naus franceses prengueren dues naus del port carregades de blat, i el 15 de setembre dues tartanes franceses s'emportaren, també del port, tres o quatre naus. (MORERA: *Tarragona cristiana*, IV, 180 i 182). El fill del patró capturat fou Pau Fochenses. Els seus pares Joan i Caterina vengueren un censal de 200 lliures al sagristà major Melcior de Biure per comprar el rescat. (AHT-MNT: Bernat Gendre 1594-97, fol. 117v. Escript. 27 juliol 1597).

82. CAPDEVILA, SANÇ: Fulletó de Setmana Santa, 1930. "El Gremio de Marineros", 26-34. El mateix article es reproduí al fullet de Setmana Santa del 1940. El mateix document i una part de l'article de SANÇ CAPDEVILA el reproduí SABATER BOSCH, JOSEP M.: "El Gremi de Marejants". Fullet de Setmana Santa, 1993, 13-52. Per a l'original: AAT: Regestrum negotiorum, 1714-20. Lligall 19, fol. 84v.

La temor a les innovacions

Els pescadors en general temien els nous sistemes de pesca. Una temor, que ja havien sentit a l'edat mitjana amb les tonaires, i es repetiria a finals del segle XVI amb els sardinals i els gànguils, i a finals del XVII amb els bous. Ells la justificaven en la pretesa acció destructiva de la pesca que causaven els sistemes d'arrossegament, però és més versemblant de creure que la veritable preocupació tenia el seu origen en la competència que els podien fer uns sistemes més productius i menys costosos. Ara, fos com fos, la por a les innovacions fou un element important en la formació de la mentalitat dels pescadors que, com veurem, motivà actituds bel·ligerants irreductibles.

IV. DE LES ACTITUDS

El corporativisme

En els segles XVI i XVII els gremis, organitzacions corporatives creades en defensa dels interessos professionals, havien incorporat a llurs funcions les religioses i benèfiques de les confraries, de tal manera que en els documents de l'època confraria era sinònim de gremi. Tanmateix no hem de confondre les confraries gremials amb les creades amb fins exclusivament religiosos o benèfics socialment heretogènies, com algunes de les que ens hem referit pàgines enrere.

La confraria dels pescadors de Sant Pere, i després de Sant Pere i Sant Andreu, –quan es canvià el nom i per quina causa?– era gremial i enquadrava la gent de mar. SANÇ CAPDEVILA i JOSEP M. SABATER se n'han ocupat⁸³, però constrenyits per la minsa documentació, només han aportat notícies sobre les activitats benèfiques i religioses de la confraria, sens dubte importants⁸⁴, donada la mentalitat social de l'època, però no més que les que realitzava en defensa dels interessos i privilegis econòmics i professionals dels confreres.

La pèrdua de les ordenances impedeix de conèixer l'estructura orgànica de la confraria. Només sabem que la dirigia un consell format de vint-i-quatre confreres, setze pescadors d'art i vuit de palangre, i que l'òrgan executiu,

83. CAPDEVILA: "El Gremio". SABATER: "El gremi", i article, "El gremi de marejants".

84. Una mostra de la importància que es donava a aquests actes, és el plet que l'any 1738 els gremis dels hortolans, pagesos, sastres i fusters, havien interposat a la Vicaria General, contra el gremi de pescadors, perquè dictaminés sobre la precedència i lloc que havien d'ocupar a les processons de rogatives. (Libro capitular 1738, fol. 50. Acta 22 de maig).

la procuradoria, constava de dos procuradors amb àmplies funcions: convocar el consell i fer-hi les propostes; cobrar les quotes dels confreres, i, si n'hi havia, censos i censals, i pagar les despeses; portar la bandera a la festa patronal i als actes públics, religiosos i laics; presidir les comissions creades per la confraria, i representar-la legalment⁸⁵. Desconeixem de quina manera s'establí la quota dels confreres, però sabem que les xarxes dels pescadors pagaven un cànon a la confraria⁸⁶.

L'elecció de càrrecs es feia pel sistema d'insaculació. Ara: per ser candidat a la insaculació, quins requisits es necessitaven?; i per quin procediment es triaven els noms que havien de ficar-se a les bosses de la vint-i-quatrena i de la procuradoria? Sembla segur que el càrrec de procurador es reservava als patrons. Ho foren Joan Fochenses, Josep Rovellat, Gervasi Naves, a principis del segle XVII, i, a la segona meitat, Pau i Bernat Besora, Josep Boni, Josep Beltran, Andreu i Josep Genís, i alguns altres. Pertanyien al grup dominant de patrons/empresaris? Ho sospitem perquè la majoria dels noms coincideixen amb els dels insaculats per a consellers municipals.

La confraria no era una bassa d'oli. La diferència d'interessos que separaven els xavaguers dels palangrers podia minar la unitat i promoure una secessió, com s'esdevingué l'any 1734 en què els palangrers, en minoria, demanaren a la Reial Audiència, per mediació del corregidor, que els permetés separar-se de la confraria. En defensa de la unitat els xavaguers recorregueren al capità general i aconseguiren aturar la secessió, però sense resoldre els problemes de fons que encara continuaven l'any 1746⁸⁷. Les baralles feia, doncs, més de deu anys que duraven; però quan havien començat i perquè?. Si més no, aquest cas mostra la pugna que mantenien palangrers i xavaguers.

85. Aquestes eren les facultats dels procuradors del gremi dels forners al segle XVI (CORTIELLA I ÒDENA, FRANCESC: *El Gremi de Forners de Tarragona*, 24. Barcelona, Ed. Montagut, 1987), que considerem vàlides, en termes generals, per a les altres confraries gremials de Tarragona, i probablement de Catalunya.

86. A part de les quotes dels confreres, la confraria es mantenia d'una quota posada sobre les xarxes; però, exclamaven els procuradors l'any 1732, "hoy no son sino es cinco aixavagueros y otros seis diferentes y de estos se ha mantenido la cofradia", que havia de pagar 20 lliures de pensió d'un censal pres a l'hospital, i 15 lliures anuals de delme a l'arquebisbe. (AHT-FMT: Libro capitular 1735, fol. 117. Acta 22 juliol).

87. Aquest any, els procuradors de la confraria comunicaren a l'ajuntament que a les festes projectades per a celebrar la proclamació de Ferran VI es podrien produir enfrontaments entre ells i els palangrers, "respeto de estar éstos separados de dicha cofradia" (Libro Capitular, 1746, acta del 26 de setembre).

Guerra als sardinals i als gànguils!

L'any 1401, l'aparició de les anomenades tonaires que es dedicaven a la pesca de tonyines i sírvies, alarmà els pescadors de xàvega i palangre, i demanaren al govern municipal que les prohibís a les mars de Tarragona perquè causaven “gran dany”⁸⁸. Després d'un estira-i-arronsa que durà temps, el govern cedí a les pressions dels pescadors antitonaires, i l'any 1412 ordenà “que degú no guos pescar ab tonayres dins lo terme de la ciutat sots pena de 25 lliures”⁸⁹. No obstant això, dos anys després, el 1414, el govern revocà l'acord després que els tonairers prometessin portar tot el peix pescat a la pescateria de la ciutat⁹⁰.

Però el litigi no s'acabà, i l'any 1426 els xavaguers tornaren a denunciar el gran damnatge que els causaven les tonaires, “axí que si no si proveeix se hauran a jaquir de pescar o mudarse en altra part”. Aquesta vegada el govern fou partidari d'un compromís, i convocà xavaguers, palangrers, tonairers “e daltres qui en açò sien esperts” perquè junt amb una comissió municipal es posessin d'acord per fer unes “bones ordinacions”⁹¹.

Una oposició semblant dels pescadors que pescaven amb ormeigs tradicionals es repetí a finals del segle XVI contra els sardinals i els anomenats gànguils.

La pesca del sardinals era sedentària i es practicava amb barques similars a les de palangre i xarxes de malla estreta que eren l'element essencial en aquesta mena de pesca. El primer crit de guerra de la confraria contra els sardinals l'hem captat en una súplica presentada al govern municipal el 16 de maig del 1607 demanant-ne la prohibició, per “lo gran dany que causen los sardinals en la pesquera”. El govern traslladà la súplica a la cort dels veguers, que sentencià a favor dels pescadors i prohibí “dictum modum piscandi per tempus decem annorum”. En un pregó del 6 de setembre del 1608 que feia pública la sentència, s'exposaven llargament els motius de la decisió: “Com la larga experiència hage mostrat lo gran dany que la pesca dels sardinals ha causat a la present ciutat de Tarragona y als habitants de ella, y així en comú com en particular, après ques usa en la present ciutat dita pesca de sardinals per haver arruynada y exterminada la abundància ordinària ques feya ab les arts, barcas, tonayras y palangres, de tal manera que dita pesca de sardinals ha causat ques tregui molt poc peix, y dita ciutat està desproveyda per la qual cosa ha redundat y redunda grandíssim

88. Ll. consolat 1400-01, fol. 15. Consell 4 febrer 1401.

89. Ll. consolat 1412-13, fol. 9v. Consell 31 maig 1412.

90. Ll. consolat 1414-15, fol. 9v. Consell 1 agost 1414.

91. Ll. consolat 1426-27, Consell 26 abril 1426.

dany...”⁹². No sabem què passà deu anys després, però de moment s’havien posat fora de la circulació legal els sardinals.

Simultàniament a la guerra dels sardinals començà la dels gànguils. En essència el gànguil consistia en un vaixell de dues proes i vela llatina que duia lligada una xarxa de malles molt estretes als caps dels seus botalons, que, un cop calada i amb el vaixell en moviment s’arrossegava pels fondals. Segons FERNÁNDEZ DÍAZ I MARTÍNEZ SHAW aparegué a les nostres costes cap a finals del segle XVI, i fou cronològicament el primer sistema d’arrossegament que s’hi introduí. I sostenen dits autors que les arts de pesca d’arrossegament “es convertiren en un gran focus de conflictivitat social, perquè els seus procediments i resultats eren un atac frontal contra l’ordre social establert en el món de pesca de tot el regne”⁹³.

Els pescadors de Barcelona introduïren causa a la Reial Audiència contra alguns particulars que pescaven amb gànguil, i per sentència de 1594 el seu ús es prohibí⁹⁴. Més tard, l’any 1610, a petició de la confraria de Tarragona, també es prohibí a les mars tarragonines⁹⁵.

Els gànguils es retiraren, però a mitjan segle o potser abans, tornaren a aparèixer, i els pescadors tarragonins obriren de nou les hostilitats contra ells. L’any 1669 la Confraria de Sant Pere i Sant Andreu suplicava al govern municipal que “mane prohibir lo gànguil que vuy està en Salou y pesca per estos mars y platges”⁹⁶. Però el temps jugava a favor dels gànguils. Efectivament, una carta del virrei del 22 de març de l’any 1680, dirigida als cònsols en resposta a una súplica de la confraria tarragonina, recordava que els gànguils no estaven prohibits fora del terme de Tarragona, i remarcava que poc podien perjudicar als suplicants perquè pescaven molt a l’interior de la mar. Recalcava que en altres llocs, com ara Mataró, per molt lluny que els gànguils pesquessin, se’ls autoritzava la venda de peix, “que es lo que entiendo no se les permite en esa”. Imputava la guerra contra els gànguils a l’egoisme dels pescadors que només pretenien “que no haya abundancia de pescado para vender el suyo a más subidos precios sin atender a otra cosa que su pro-

92. Ll. consolat 1607-08, fol. 24. Consell 16 maig 1607; 1608-09, fols. 27, 36 i 95. Prohomenies 7 juny i 8 novembre 1608 i Consell 22 agost 1608. Fol. 67v, 68 i 73. Còpia de la declaració feta per la Cort dels veguers. Crida de prohibició de sardinals i Consell 13 febrer 1609.

93. FERNÁNDEZ DÍAZ / MARTÍNEZ SHAW: “Els sistemes”, 50.

94. CARRERA: *Historia*. Vol. II, 370.

95. Id. *Ibid*, 371. El manament d’aquesta prohibició fou presentat a la Prohomenia municipal al 27 d’abril del 1610.

96. Ll. consolat 1666-69, fol. 96. Consell 27 gener 1669. La súplica fou presentada pel patró Andreu Genís al govern municipal perquè l’elevés al virrei.

pio interés y no al que se sigue a la ciudad". I sentenciava, "parece que no se puede pasar a impedir a los gánguiles el que pesquen en esos mares"⁹⁷.

El criteri del virrei es féu valer, i l'any següent, vist un informe de l'Audiència favorable als gànguils, n'autoritza un nombre limitat a pescar a les platges de Barcelona⁹⁸, i possiblement també a les de Tarragona; o sinó no tindria sentit que la confraria demanés al govern municipal un informe que confirmés "els notabilíssims danys y perjudicis [que els gànguils causen] a dita Confraria de San Pere y San Andreu y a sos particulars", per unir a una súplica elevada al rei "per veurer si podrà alcanzar la prohibició de la pesca ab gànguils"⁹⁹.

Havia arribat el temps que els gànguils podien solcar la mar emparats per la llei, però els pescadors seguien mantenint que llur activitat pesquera "és prohibida de dret perquè esterilisa la pesca", i continuaren la guerra amb més violència que mai. L'any 1680 cremaren dos gànguils al port de Barcelona¹⁰⁰, i el 15 de febrer del 1684, tres a les mars de Tarragona, propietat d'un holandès, del patró Lluís Capeu de Barcelona i del rector de Cambrils. Els incendiaris de Tarragona, confreres de la Confraria de Sant Pere i Sant Andreu, foren condemnats a indemnitzar amb 670 lliures, els dos primers i, el rector, amb una quantitat convinguda entre les dues parts. De tot es féu càrrec la confraria que, a més, hagué de prestar un servei voluntari a Sa Majestat de 370 dobles¹⁰¹, per evitar que ningú fos empaperat judicialment.

L'última notícia del segle XVII de la guerra contra els gànguils que hem trobat és del 26 de febrer del 1698. Es tracta d'una nova i humil súplica dels procuradors de la confraria, "posats baix lo patrocini y amparo" del govern municipal, perquè fes alguna diligència "ab la persona que convinga" a fi d'evitar la propera arribada d'alguns gànguils en el districte marítim comprès entre els rius Gaià i Llastres¹⁰².

97. AHT-FMT: Papers solts. Lligall 6, doc. 504. Carta del virrei als cònsols, 22 març 1680.

98. CARRERA: *Història*, II, 371 i s.

99. Ll. consolat 1679-84, fol. 63v. Consell 11 abril 1681.

100. CARRERA: *Història*, II, 371.

101. CAPDEVILA: "El Gremio". Els implicats en el delicte, Joan Canalda, Pau Arall, i els prohoms i confreres de la confraria de Sant Pere de Tarragona, "y les demés persones còmplices, lo sobre dit crim y delicte de la crema de dits gànguils, per ells comès i perpetrat, de què estan culpats e inculpatos en lo procés e o enquesta criminal en la Règia Cort..." foren indultats després de pagar les indemnitzacions i fer un servei voluntari a Sa Majestat.

102. Ll. consolat 1695-1701, fol. 102v. Consell 26 febrer 1698.

Litigis entre la confraria i el govern municipal

Des de molt abans d'entrar al segle XVI els pescadors tarragonins qüestionaven les ordinacions del govern municipal que els obligava a pagar imposició i a vendre a la pescateria de la ciutat tot el peix que capturaven fora del terme marítim, i amb menys freqüència, però a vegades amb igual vehemència, també era motiu de disputa el preu de venda al públic del peix.

La primera protesta sonada a causa de les ordinacions que hem trobat és del 1520. Segons els cònsols, els pescadors es confabularen per deixar la ciutat sense peix: "Se diu (que) dits pescadors exavaguers, haurien feta col·lusió tots de anarsen fora lo terme de Tarragona a pescar per vexar la ciutat, que la ciutat fassa lo que ells voldrien, lo ques cosa mala e gran cas". Davant un fet tan insòlit, es convocà i reuní la Divuitena o consell reduït municipal que resolgué demanar als veguers l'obertura d'una investigació i si es comprovava la col·lusió, "que per justícia siguin castigats a fer tot lo que la justícia voldrà contra dits pescadors"¹⁰³.

Possiblement no es castigà ningú i el fet degué propiciar algun pacte eventual entre les dues parts, perquè ens hem de traslladar a l'any 1539 per trobar noves notícies del vell litigi, en la promulgació d'una ordinació municipal que establia, "que qualsevol pescador axí de palangre con axavaguer, com de tonyines y altre qualsevol pescador qui habitarà en la present ciutat y terme, que tot lo peix que pendrà ell y ses patrons en la barcha sua ho en qualsevol altra manera, pus habite en la present ciutat y terme, age y sia tengut de portar tot lo peix que tendrà a la plassa de la present ciutat de la pescateria y non gose vendre a ningú sens licència del mostassaff fins que age ajuntat lo peix per a la ciutat"¹⁰⁴.

No obstant això, l'ordenança del 1539 no fou mai respectada íntegrament¹⁰⁵, i a principis del segle XVII, mig oblidada, els pescadors la conculcaven de manera tan descarada, que calgué confirmar-la, per tal de poder sancionar els que pescaven a Salou i Tamarit i no duïen el peix a Tarragona. Al mateix temps, per castigar-los amb més rigor, el govern municipal revocà el permís que tenien els patrons de pastar a llurs cases el pa de les barques, se'ls obligà a comprar pa de fleca, i es prohibí, en termes generals, de treure vi-

103. Ll. consolat 1519-20. Fulla solta. Divuitena 28 febrer 1520.

104. Ll. consolat 1539-40, fol. 12. Consell 23 abril 1539.

105. El 26 de maig de l'any 1551, per exemple, els cònsols informaven el Consell que "los pescadors sen van a pescar fora lo terme de la present ciutat y axí la ciutat està mal proveyda de peix" (Ll. consolat 1551-52, fol. 15v.). L'any 1554, en el Consell del 23 d'octubre els cònsols proposaven que es fes ordinació necessària per tal que es portés a la pescateria tot el peix dels pescadors "que sen van a pescar fora lo terme de dita ciutat y venen lo peix fora". (Ll. consolat 1554-55, fol. 25v.).

tualles del terme¹⁰⁶. La ferma actitud municipal motivà un plet que s'allargà fins al 1610 i acabà amb una concòrdia fonamentada en les propostes conciliadores del govern¹⁰⁷, la més significativa de les quals deia que, “los de ciutat de art o palangre pescaran fora del terme de la ciutat de Tarragona, portaran lo terç del peix que treuran a la pescateria de la ciutat per la provisió de la Universitat, y sia a obedientia y orde del mostassaf”¹⁰⁸.

Es resolgué el plet però no a completa satisfacció dels pescadors. Amb tot, no fou fins l'any 1655 que tornaren a la càrrega. La batussa començà mentre s'elaborava una taba de noves impositcions de la ciutat, que s'aprovà el 1656. Per al peix fresc no es tocava la tarifa del 8,33 per cent del valor de la pesca, però s'afegia que s'aplicaria sense distinció sobre el peix capturat al terme i fora del terme¹⁰⁹. Una vegada més la confraria demanà l'exempció d'impostos per a la pesca de fora el terme, i el govern municipal s'hi negà. En resposta, els confreres decidiren no dur gens de peix foraster a la pescateria de la ciutat si el govern no claudicava, i aquest replicà manant “pendrer al portal, lo pa y vi que trauen per lo sustento dels qui pescan”¹¹⁰. S'encetaren negociacions que acabaren sense cap acord, i el 5 de setembre del 1657 els pescadors obrien el camí del litigi amb la presentació d’“unes lletres de forma de dret, citatòrias y inhibitòrias de la Real Audiència als Mgs. Srs. cònsols y síndich de la ciutat acerca de què no volen pagar los drets del peix que trauen fora del terme de la present ciutat”. El govern municipal optà per pledejar, però no sabem si s'arribà fins al final, o si, una vegada més, hom es decantà per una sortida pactada¹¹¹.

106. Ll. consolat 1608-09, fol. 47. Consell 12 novembre 1608. Els pescadors per mitjà dels comissaris de la Confraria de Sant Pere, els patrons Fochenses, Josep Rovellat i Gervasi Naves, proposaren negociar en base a respectar el dret a pastar el seu pa “a obs de ses arts y bergants, que també los que vuy dia són, volen pastar com han fet los passats a ses voluntats ab la espècie de pa a ells ben vist”; i el dret a portar “llurs sistellas o altrament pa de llurs cases y altrás qualsevol virtualles per a llur sustento”. Estaven disposats a donar quatre o sis coves de “peix pescaran fora lo terme... primer que a traginers o altres personas forasteras... al mateix preu que allí se vendrà”.

(Id. Ibid. fol. 77. Prohomenia 23 febrer 1609). La resposta del govern municipal fou que no es concedís el que demanaven sinó pescant dins el terme i que de la pesca de fora del terme en portessin un terç a la pescateria de la ciutat (Id. Ibid. fol 77v. 24 febrer 1609. Reunió dels comissaris nomenats pel Consell per entendre sobre el plet dels pescadors).

107. Ll. consolat 1610-11, fol. 41v. Prohomenia 23 desembre 1610.

108. Ll. consolat 1608-09, fol. 77v. Reunió dels comissaris nomenats pel Consell per entendre sobre els plets dels pescadors. 24 febrer 1609.

109. Ll. consolat 1655-60. Tabba de les impositcions de la ciutat. Per al peix fresc, es deixava la tarifa “del temps passat”, ço és, un sou i vuit diners per lliura de valor “ajustant-hi tant pescat en lo terme com en qualsevol altra part, de tot genero de pesca, tenint obligació lo patró de donar lo compte del que hauran tret del peix al arrendador”.

110. Ll. consolat 1654-55, fol. 34. Prohomenia 23 febrer 1655.

111. Ll. consolat 1655-60, fol. 65v. Consell 10 octubre 1657.

Les qüestions de fons eren el poc peix que molts mesos de l'any arribava a la pescateria, i la política de contenció de preus del govern municipal, que mantenia el del peix per sota del que acostumaven a pagar els traguiners i revenedors forasters. Una política inflexible quan es tractava del peix, –menjar dels pobres– que s'havia posat de manifest, per exemple, l'any 1521 en denegar a la confraria una petició de pujar-ne de preu mentre autoritzava la puja de la carn, els ous, l'estiba de la sardina¹¹² i d'altres articles.

Amb això posem punt als litigis més destacats que sostingueren pescadors i municipi als segles XVI i XVII, però no sense remarcar que seguiren fins que el règim borbònic acabà amb les competències municipals en matèria de proveïments i de preus.

De l'actitud davant la mort

En els segles XVI i XVII hom acostumava a testar quan estava en perill de mort. El testament era el darrer acte de la vida que traslladava la pròpia voluntat més enllà d'aquest món, i per això el testador a més de disposar i ordenar la transmissió dels béns materials, es preocupava de l'etern descans del seu cos i de la salut de la seva ànima. La preocupació augmentà amb la promulgació definitiva de la doctrina del purgatori pel Concili de Trento, i repercutí en el nombre de misses *post mortem*, de cerimònies funeràries, i en la deïxa de llegats per a beneficis i causes pies a canvi de misses perpètuës en sufragi de l'ànima del fundador o familiars seus¹¹³.

Tanmateix la inversió en enterraments, exèquies funeràries i misses, guardava relació amb la categoria i prestigi social de la família del difunt, de tal manera que, com ha remarcat GARCÍA CÁRCCEL, a mesura que augmentà la despesa consignada als enterraments –“obsèques a mon cos necessàries” i a “lo repòs i salut de la mia ànima”– també s'incrementà la diferència social de les inversions¹¹⁴.

112. Ll. consolat 1521. Doc. solt s/data. Segons el document el preu del bonítol i del lluç era de tres diners i la sardina de dos, en temps de carn, i un diner més en temps de peix (quaresma). De mantenir-se aquests preus, argumentava la confraria, “els pescadors perden molt en lo terç [del peix pescat fora del terme] que resta per a la ciutat”.

113. Sobre aquest tema és fonamental, VOVELLE, MICHEL: *Piété baroque et déchristianisation en Provence au XVIIIe siècle*. Paris, Ed. du Seuil, 1978. Vid. també en el dossier de l'AVENÇ, núm. 78 del gener del 1985, els articles: VOVELLE, MICHEL: “Sobre la mort”. GARCÍA CÁRCCEL, RICARDO: “Morir a la Barcelona del barroc”. LÓPEZ I MIQUEL, OLGA: “La urgència de la salvació: les misses *post-mortem*”. MOYA, MONTSERRAT I ARMENGOI., MONTSERRAT: “La consciència de la mort: la seguretat dels testaments”. GRANADO, DIEGO: “Les últimes voluntats a una comunitat rural”. DOMINGO, ANDREU: “El discurs eclesial sobre la mort: els sermons funeraris”.

114. GARCÍA CÁRCCEL, RICARDO: *Historia de Cataluña. S. XVI i XVII*, I, 214. Barcelona, Ariel, 1985. 2 vol.

L'actitud dels pescadors tarragonins davant la mort no diferia de la dels altres grups socials econòmicament similars. Almenys aquesta és la impressió que hem tret de l'examen de 12 testaments –un de finals del segle XVI i la resta del segle XVII–¹¹⁵, les característiques més rellevants dels quals són:

Cinc dels testadors són pescadors i set vídues o mullers de pescador. D'ells set deixaren de 10 a 20 lliures per a pagar l'extremunció, enterrament, misses del terç dia, novena i el cap d'any, dos ho feren amb quantitats inferiors, i tres confiaren als marmessors la quantitat a gastar-hi.

Vuit testadors tingueren interès a consignar el lloc que volien ser enterrats: 2 al monestir de Ntra Sra. del Miracle; 3 al fossar de la Seu; 1 a l'església del Roser de l'orde de Predicadors; 2 a l'església de Sant Llorenç dels carmelites descalços. La resta ho confià als marmessors. No sembla, doncs, que els pescadors tinguessin predilecció especial d'ésser enterrats en un lloc determinat.

Cap testador tenia prou potencial econòmic per fundar beneficis a canvi de misses perpètuas per a la seva ànima, i el nombre de misses *post mortem* varia de 0 a 90. És un nombre baix de misses si el comparem amb el dels testadors menestrals que acostumava a passar de 100¹¹⁶. Altrament és remarcable la tendència de distribuir-les equitativament entre els convents de la ciutat, sense predilecció per cap d'ells. Per exemple, Magdalena Garcia, muller de Gaspar Garcia i en primeres núpcies de Pau Benach, en el testament del 1650¹¹⁷, manà que es repartissin 90 misses de 3 sous de caritat cada una, com segueix: 10 a l'altar privilegiat de la Seu; 10 al convent de S. Francesc; 10 al de Sta. Anna; 10 al de Ntra Sra. del Roser; 10 al de la Santíssima Trinitat; 10 al de S. Antoni; 10 al de S. Llorenç; 10 al dels Caputxins; i 10 a l'altar de Sta. Tecla de la Seu. Molt més modest, Antoni Codera, pescador que testà el 25

115. Els testaments citats s'han extret dels següents manuals notariais de Tarragona (AHT): Manual núm. 115 de Francesc Reverter, 1588. Fols. 49 i 296 Manual núm. 197 d'Agustí Alemany, 1649-54. Fols. 110, 120 Manual núm. 196 d'Agustí Alemany, 1650-76. Fols. 17, 87, 92, 166, 168, 176, 204, 227.

116. Heus ací alguns exemples que mostren la relació entre el nombre de misses i la categoria social del testador: Anna de Biure, vda. de Gaspar de Biure, volgué 500 misses baixes a l'altar de Sant Miquel de la Seu (Man. Reverter, 1612-14, fol. 187. 22 desembre 1611). Magdalena Gay, consort de Manuel Gay negociant, volgué 200 misses (Man. A. Alemany, 1630-76, fol. 49, 19 abril 1650). Francesc Gual, mercader, volgué 400 misses. (Id. Ibid. fol. 54. 4 abril 1652). Magdalena Masdeu, muller de Joan Gras i Sans, donzell, ordenà que en la processó de la mort hi anessin 18 atxes, 25 capellans i 5 creus, i que es celebrassin 400 misses pel repòs i salut de l'ànima. (Id. Ibid. Final del manual s/foliar. 4 febrer 1662). Maurici de Cardona volgué 5.000 misses resades (Id. Ibid, fol. 275. 2 març 1674). Teresa de Montserrat, consort de Francesc de Montserrat i Vives, volgué 12.000 misses resades de 4 sous, i manà que s'instituïssin per la seva ànima 108 aniversaris perpetus a diversos convents i esglésies. (Id. Ibid, fol. 299. 31 desembre 1676).

117. AHT-FP: Manual núm. 196 d'Agustí Alemany, 1650-76. Testaments, fol. 17.

de maig del 1610, manà la celebració per a “la ànima mia” de 5 misses baixes a l’altar de S. Miquel de la Seu, 5 al monestir de S. Antoni, i un trentanari al de Ntra. Sra. del Miracle. També destaca que no hi hagués tendència a dedicar oracions i misses a un sant patró especial per tal que intercedís en la salvació de l’ànima.

Tan modestes com les obsèquies i el nombre de misses, era l’assistència de capellans als enterraments de pescadors¹¹⁸. A la primera meitat del segle XVII, el mínim d’assistents era de set que costaven uns 13 sous –depenia de les creus i altres símbols funeraris sol·licitats–, i 9 si el difunt era un albat. Doncs bé, l’any 1628 s’enterraren 9 albats fills de pescador, dels quals 3 ho foren per amor de Déu, 5 amb set capellans, i un amb 9; i 3 “cossos”: la muller d’un pescador amb 9 capellans, un mariner amb 7 i la muller d’un patró amb 11. Altrament, una recerca en els anys immediats al 1628 ens ha confirmat que mentre als enterraments dels pescadors acostumaven a anar-hi 7 capellans, als dels patrons i llurs mullers podien arribar, en alguns casos com el de Pau Fochenses –any 1627–, a assistir-hi 33 capellans, o “tots els capellans” com succeí amb el patró Pau Gallissà, l’any 1641.

118. Les dades que segueixen s’han extret dels llibres del “Tauler” (AC). Són uns registres que tenien per finalitat comptabilitzar l’import dels enterraments i de les funcions religioses que s’hi relacionaven. (RECASENS I COMES, J. M.: “La población de la ciudad de Tarragona entre 1621 y 1670”. Bol. Arq., 1958).

APÈNDIX

I

Transcripció dels noms dels peixos que es venien a la pescateria de Tarragona a finals del segle XVI i principis del XVII i preus del temps de quaresma o carnal, expressats en diners la lliura de pes de 36 unces, segons unes Ordinacions del mostassaf, 1583-1621. AHT-FMT. Sec. Econ. i Hisenda. Reg. 49.

A les Ordinacions	Nom del peix	Preu diners/lliura	
	Actual	Quares.	Carnal
Agulla	Agulla	4	3
Agulla sens coa ni oca, ni canyols	"	3	2
Agulla	"	2	1
Aranya grossa	Aranya	4	3
Bacarut		2	
Besuchs	Besucs	4	3
Boga	Boga	4	3
Bonítol	Bonito	4	3
Calamars	Calamars	4	4
Canadelles		4	4
Canell sens coa ni oca		2	2
Càntara	Càntera	5	4
Cípia	Sípia	4	4
Congre de pes fins 2 lliures	Congre	5	4
Corba	Corba	5	4
Corbal	Corball	5	4
Dalfí	Dofí	4	4
Dèntol	Dèntol	5	4
Dorada	Orada	5	4
Emperador	Emperador	3	2
Escadeyna, açò és llenebadosa de quaresma			
Espasa	Espasa	3	3
Gats	Gat	sense preu	
Golfàs	Tonyina	3	2
A Tarragona cria de			

A les Ordinacions	Nom del peix	Preu diners/lliura	
	Actual	Quares.	Carnal
Griva	Griva/grívia	5	4
Lantinella		2	
Lladella	Cabra	2	
Llagostí	Llagostí	7	6
Lampuga fins Sta. Maria d'agost	Llampuga	5	ap. 6
Llisa	Lissa	5	4
Llop	Llobarro	5	4
Llus	Lluç	4	
Luerna	Lluerna	5	4
Lunada	Llunada	3	3
Mantells	Manta?	2	1
Marbre	Mabre	5	4
Merles	Merla	4	3
Moll	Moll	5	4
Mollera	Mòllera	4	3
Morena que pes de dos llrs. amunt	Morena	5	4
Morena, après a 4 drs. si pesa 2 llrs.	Morena	4	3
Múgol	Múgol	5	4
Mula	Mula	3	
Mussoles	Mussola	3	3
Oblada	Oblada	5	4
Oranella		3	
Pagell	Pagell	5	4
Paguer	Pagre	5	4
Palaia	Palaia	5	4
Palomida	Palomida	5	4
Panyol		5	4
Pastril que és mussola amb dents		2	2
Rajada sens coa ni oca ni canyols	Rajada	2	2
Reg.	Reig	5	4
Rèmol	Rèmol	5	4
Renovarda		5	4
Salpa de coresma	Salpa	5	
Sanaga de mar		5	
Sarans	Serrà	5	
Sards	Sard	5	
Sardina	Sardina	3	2
Scat	Angel	3	2
Scorpra	Escorpa	5	
Scrita sens coa, moca, ni canyols	Fam. rajada	2	
Servia		5	
Sigala	Cigala	4	3
Solcans	Solraig?	3	2

A les Ordinacions	Nom del peix	Preu	
	Actual	diners/lliura	Quares. Carnal
Sorell	Sorell	4	3
Speralló	Esparrall	5	
Sturió	Esturió	10	8
Tonyina	Tonyina	4	4
Torts	Tord	5	4
Vaca	Vaca	5	4
Vayro	Veiró	4	4
Verat	Verat	5	4
Verderol	Petxina	4	4
Visons	Bis	4	3
Xucles	Xuclà	4	4
Peix vermell		5	4

Emperò que 8 pesen una lliura, i si no hi basten que sen y puga afegir del petit de la semblant natura.

Tot lo peix de roca. 5 4

Tot lo peix menut o sia de axàvaga o tartana (?) que entre bé amunt en la lliura. 2 1

Tot lo peix de bracs, de home estrany, milans, magrenca e rara [...] e bots, se vene baruch.

La tonyina se entén que si puga tallar les galtes ni la moca ni lo budel ni res.

Item. del reg, sèrvia y corbal se entén lo for damunt dit que pes quiscú de sis lliures en sis.

Item que tots los altres peixos que no siguen en los fors damunt dit que agen a vendre e a passar a coneguda dels honorables cònsols y mostassaf.

II

Tall del 1669. Nombre de pescadors, pagesos, vídues, bracers, i patrons tallats amb les tarifes que van de la mínima de 18 sous a la de 6 lliures. A la dreta, avaluació del patrimoni dels tallats a raó del 2 per 1.000.

AHT-FMT: Papers solts. Lligall 15. Doc. 1448. Tall 1669

Econ. i Hisenda: LLibre del tall 1669

Tarifa lls/sous	Tallats					Patrimoni	
	total	pescad.	pagesos	vídues	bracers	patr.	avaluat
0,18	38	1	-	33	-	-	450
1,04	10	-	3	2	1	-	600
1,08	1	-	1	-	-	-	700
1,09	1	1	-	-	-	-	725
1,10	196	72	36	7	15	-	750
1,16	42	8	13	2	-	-	900
2	10	2	2	1	-	-	1.000
2,02	12	-	9	-	-	-	1.050
2,04	3	-	1	-	-	-	1.100
2,06	6	-	1	1	1	1	1.150
2,08	61	5	16	6	1	-	1.200
2,10	4	-	1	1	-	-	1.250
2,16	13	2	4	1	-	-	1.400
2,18	2	-	1	-	-	-	1.495
3	28	2	10	2	-	1	1.500
3,06	17	-	5	2	-	1	1.650
3,08	2	1	-	-	-	-	1.700
3,10	15	-	6	1	-	1	1.750
3,12	4	-	1	-	-	-	1.800
4	8	2	1	-	-	-	2.000
4,06	6	-	1	-	-	-	2.150
4,10	26	1	5	2	-	4	2.250
5	7	1	3	-	-	-	2.500
5,10	5	-	-	-	-	-	2.750
6,06	6	-	2	-	-	-	3.150
523	98	122	61	17	8		

III

NÒMINA DE PESCADORS DE TARRAGONA PER ORDRE ALFABÈTIC Segles XVI i XVII

FONTS

- AC:** Llibres del Tauler. Capbreu de les Comunes
Distribucions, 1554
- AHT-MNT:** Núm. 58 Rafael Llagostera; núm. 97 Bernat Gendre; núm. 115 Francesc Reverter; núms. 195, 196, 197, 198 Agustí Alemany; núm. 215 Fèlix Argimon; núm 350 Francesc Fosch.
- AHT-FMT:** Llibres majors i Índexs de la Taula de canvi. Llibres del consolat. Llibre del Tall, 1669. Llibre de les caucions. Llibre credenceria de la lleuda, 1578.
- NOTES:** L'any afecta a la dada més antiga que tenim del nom que el segueix.
A la columna de la professió s'hi fa constar els que foren "captius".

SEGLE XVI

Any	Nom	Categ. Prof.		Fol.
		Captius	Font	
1587 †	Alier, Joan	Mariner	Man. 58 Llagostera	246
1585	Andreu, Bernat		Man. 58 Llagostera	130
1554 †	Aranyó, Pere		Capbreu Com. Distrib.	7
1549	Arbonès		Llibre Tauler	
1575 †	Arell, Miquel		Man. 58. Llagostera	16
1591	Avellà Francesc	Captiu	Ll. Major Taula, 1591-93	172
1583	Bellver, Pau		" "	124
1554	Bellver, Pere		Capbreu Com. Distrib.	2v
1554	Bellver, Pere, menor		" "	2v
1591	Bellver, Perot	1611 captiu	" "	57
1575	Bonavia, Joan		Man. 58. Llagostera	423
1549	Carcaix, Pere		Ll. Consolat, 1549-50	1
1580 †	Castells, Joan		Man. 58. Llagostera	89
1588	Corredor, Pere		" "	61
1588	Corredor, Pere, menor		" "	61
1588	Diego, Antoni		" "	34
1588 †	Diego, Bertomeu		" "	34
1586	Dudé, Joan		Man. 58. Llagostera	51
1586	Dudé, Pere		" "	51
1568	Eximenis, Francesc		Man. 58. Llagostera	431
1568	Eximenis, Joan		" "	431
1580	Fochenses, Joan	patró arts	" "	91
1582	Font, Joan		" "	179
1570	Forga, Domènec		Man. 58. Llagostera	132
1591	Fort, Pere	captiu	Ll. Major Taula, 1591-93	172

Categ. Prof.				
Any	Nom	Captius	Font	Fol.
1588	Gallissà	patró	Ll. Cred. de la Lleuda, 30. 6. 88	
1561 †	Joanin, Andreu		Man. 58. Llagostera	477
1582	Lluch, Janot		" "	238
1581	Lluch, Joan		" "	238
1562	Mandra, Grabiell		Ll. cons. 1562-63	1
1526	Mandra, Joan		Ll. cons. 1526-27	2
1581 †	Miret, Joan		Man. 58. Llagostera	
1581	Moço, Bernat		Man. 58. Llagostera	114
1586 †	Monlleó, Joan		" "	99
1583	Monsó, Llorenç	1591 captiu	Man. 115. Reverter	296
1562	Montoliu, Gabriel		Man. 58. Llagostera	475
1586	Montserrat, Joan		" "	246
1580	Morell, Antoni Joan		Man. 58. Llagostera	89
1580	Morell, Joan		" "	89
1554	Oliver, Joan		Capbreu Com. distrib.	7
1580	Pere, Bernat		Man. 58. Llagostera	91
1591	Perelló, Jaume		" "	251
1562+	Puig, Joan		" "	475
1536	Ramon, Joan		Ll. consolat, 1536-37	2
1562+	Rovellat, Pau		Man. 58. Llagostera	475
1585	Rovellat, Andreu		Man. 58. Llagostera	130
1526	Serra, Antoni		Ll. consolat, 1526-27	
1581+	Serra, Jaume		Man. 58. Llagostera	114
1554	Simó, Damià		Capbreu com. distrib.	3
1585	Simó, Mateu		Man. 58. Llagostera	130
1554	Simó, Melcior		Capbreu com. distrib.	3
1583+	Tordies, Francesc		Man. 115 Reverter	296
1560	Torres, Joan		Man. 58 Llagostera	489
1582	Truller, Joan		Man. 58 Llagostera	218
1599	Viver, Macià		Índex Taula Canvi, núm. 4	

SEGLE XVII

1606	Abat, Vicenç	captiu	Ll. Cons. 1605-06. Juí Proh	65v
1642	Agustí, Bernat		Ll. major Taula, 1643-45	193
1669	Amigué, Francesc		Ll. del Tall 1669	
1669	Angel, Josep		Ll. del Tall 1669	
1649+	Anglada, Andreu		Man. 195 Alemany	49
1669	Anglada, Jaume		Ll. del Tall 1669	
1649	Anglada, Pau		Man. 195 Alemany	49
1669	Anglada, Pere		Ll. del Tall 1669	
1634	Ansell, Silvestre	captiu	Ll. Major Taula, 1635-37	190
1600	Arall, Pau		Man. 97 Gendre	235v
1669	Armengol, Joan		Ll. del Tall 1669	
1669	Badia, Joan		Ll. del Tall 1669	
1669	Bajoca, Pau		Ll. del Tall 1669	

		Categ. Prof.		
Any	Nom	Captius	Font	Fol.
1669	Barberà, Pau		Ll. del Tall 1669	
1605	Bas, Mateu		Ll. cons. 1605-06. Juí Proh	35
1642	Bellver, Onofre	captiu	Ll. major Taula 1643-45	177
1642	Bellver, Perot		" "	177
1648	Benach, Pau		Man. 195 Alemany	29
1676	Bertran, Antoni		Man. 215 Argimon	261
1606	Bertran, Antoni		Ll. cons. 1605-06. Juí Proh	61v
1676	Bertran, Josep		Man. 215 Argimon	261
1669	Bertran, Josep		Ll. del Tall 1669	
1686	Besora, Bernat	patró	Ll. clavaría núm. 7	
1630	Besora, Joan		Quad. guardes. Sant Jerònim	
1662	Besora, Pau		Man. 196 Alemany	166
1696	Besora, Pau	patró	Ll. consolat, 1695-05	35v
1669	Blay, Pere, lo "Garbella"		Ll. del Tall 1669	
1677	Blay, Salvador		Ll. cons. 1676-79. Juí Proh	46
1669	Boada, Francesc	mariner	Man. 198 Alemany	195
1669	Boada, Francesc menor	mariner	Man. 198 Alemany	195
1606	Bonet, Fèlix		Ll. cons. 1605-06. Juí Proh	65v
1620	Bonet, Jaume		Ll. cons. 1620-21 Juí Proh	10v
1634	Bonet, Jaume, menor	captiu	Ll. major Taula, 1635-37	190
1669	Bonet, Jaume	mariner	Ll. del Tall 1669	
1634	Bonet, Joan	captiu	Ll. major Taula, 1635-37	199
1655	Bonet, Joan	mariner	Man. 196 Alemany	87
1669	Bonet, Joan		Ll. del Tall 1669	
1669	Bonet, Joan, menor		Ll. del Tall 1669	
1669	Boni, Antoni		Ll. del Tall 1669	
1634	Boni, Joan	captiu	Ll. major Taula, 1635-37	193
1669	Boni, Joan	patró	Ll. del Tall 1669	
1669	Boqueres, Josep	patró arts	Ll. del Tall 1669	
1669	Bori, Antoni		Ll. del Tall 1669	
1642	Bori, Joan		Ll. major Taula, 1643-45	180
1669	Borràs, Antoni		Ll. del Tall 1669	
1669	Bosch, Pau		Ll. del Tall 1669	
1634	Bover, Joan	captiu	Ll. major Taula 1635-37	195
1669	Brau, Arnau		Ll. del Tall 1669	
1701	Burguera, Francesc		Man. 350 Fochs	92
1623	Caminades, Joan		Ll. cons. 1622-23. Juí Proh	51
1669	Camps, Josep		Ll. del Tall 1669	
1609	Compte, Gaspar	patró barca	Ll. forments, 1606-31	47
1618	Canalda, Maties	patró arts	Ll. Caucions	
1650	Canet, Josep		Man. 195 Alemany	67
1613	Canet, Francesc		Ll. cons. 1613-14. Juí Proh	46
1606	Canyelles, Joan		Ll. cons. 1605-06 Juí Proh	65v
1605	Carcaix, Andreu		Ll. cons 1605-06 Juí Proh	36
1648	Carcaix, Bernat		Man. 197 Alemany	110
1634	Casals, Gabriel	captiu	Ll. major Taula, 1635-37	214

		Categ. Prof.		
Any	Nom	Captius	Font	Fol.
1669	Cases, Bernat		Ll. del Tall 1669	
1669	Cases, Marc		Ll. del Tall 1669	
1669	Castells, Joan		Ll. del Tall 1669	
1669	Castells, Pere Joan		Ll. del Tall 1669	
1669	Clariana, Jeroni		Ll. del Tall 1669	
1610	Codera, Antoni		Man. 115 Reverter	49
1669	Comes, Josep		Ll. del Tall 1669	
1669	Comes, Josep, menor		Ll. del Tall 1669	
1669	Corder, Joan		Ll. del Tall 1669	
1600	Corts, Joan	captiu	Índex Taula núm. 4	24
1600	Creus, Francesc	captiu	Índex Taula núm. 4	24
1620	Cruset, Jaume		Ll. cons. 1620-21. Jui Proh	10v
1610	Domènech, Joan	captiu	Ll. major Taula, 1611-13	210
1677	Eres, Didac		Ll. cons. 1676-79 Jui Proh	46
1653	Eres, Josep	mariner	Man. 199 Alemany	211
1669	Escrics, Cristófor		Ll. del Tall 1669	
1669	Espera, Antoni		Ll. del Tall 1669	
1605	Esteve, Francesc	tonyairer	Ll. cons. 1605-06 Jui Proh	36
1669	Esteve, Josep		Ll. del Tall 1669	
1665	Esteve, Joan		Man. 196 Alemany	204
1652	Fàbregas, Antoni		Man. 195 Alemany	200
1658	Figaró, Antoni	mariner	Man. 199 Alemany	73
1653	Flos, Pere		Man. 199 Alemany	147
1600	Fochenses, Joan	patró xàveg.	Man. 97 B. Gendre	235v
1627†	Fochenses, Pau	patró	Llibre del tauler 1627	
1651	Fontanet, Lluís	captiu	Ll. major Taula 1651-53	84
1701	Forns, Joan		Man. 350 Fochs	81
1634†	Gallissà, Francesc	patró	Llibre del Tauler, 1634	
1636	Gallissà, Jaume	patró	Llibre del Tauler, 1636	
1655	Gallissà, Josep	patró	Man. 195 Alemany	92
1640	Gallissà, Pau	patró	Llibre del Tauler, 1640	
1669	Gàngol, Miquel		Ll. del Tall 1669	
1651	Garau, Francesc		Man. 195 Alemany	149
1669	Garau, Francesc		Ll. del Tall 1669	
1663	Garau, Joan	captiu	Ll. major Taula, 1663-65	82
1669	Garau, Pere		Ll. del Tall 1669	
1651	Garau, Rafael		Man. 195 Alemany	149
1669	Garcia,		Ll. del Tall 1669	
1639	Garcia, Jaume		Llibre del Tauler 1639	
1669	Garcia, Miquel		Ll. del Tall 1669	
1655	Garganter, Nadal		Man. 196 Alemany	87
1650	Gasull, Jaume		Man. 195 Alemany	75
1667	Genís, Andreu	patró barca	Man. 196 Alemany	227
1601	Genís, Damià	patró	Ll. clavariat núm 2	12
1623	Genís, Gaspar		Ll. cons. 1622-23 Jui Proh	51
1667	Genís, Josep	patró barca	Man. 196 Alemany	227

		Categ. Prof.		
Any	Nom	Captius	Font	Fol.
1630	Genís, Pau		Quad. guardes. La Budallera	
1630	Genís, Perot		Quad. guardes. Sant Pere	
1650	Genís, Sebastià	captiu	Ll. major Taula, 1651-53	76
1669	Giner, Joan		Ll. del Tall 1669	
1621	Gomar, Pasqual		Ll. cons. 1621-22 Juí Proh	31v
1649	Gomis, Gabriel		Man. 195 Alemany	49
1669	Gonser, Joan		Ll. del Tall 1669	
1677	Gonzàlez, Josep		Ll. cons. 1676-79 Juí Proh	46
1669	Granada, Antoni		Ll. del Tall 1669	
1669	Granada, Benet		Ll. del Tall 1669	
1709	Grases, Antoni		Man. 350 Fochs	174
1600	Gregori, Bertomeu	captiu	Index Taula canvi. Man. 4	24v
1669	Guasch, Joan Pau		Ll. del Tall 1669	
1600	Guia, Joan	captiu	Index Taula canvi. Man. 4	24v
1669	Guri, Josep		Ll. del Tall 1669	
1669	Lauri, Francesc		Ll. del Tall 1669	
1634	Llobet, Antoni	captiu	Ll. major Taula 1635-37	185
1669	Llima, Jeroni		Ll. del Tall 1669	
1640	Llima, Pau	mariner	Ll. major Taula, 1639-41	82
1670	Llima, Pau	patró barca	Man. 198 Alemany	202
1669	Llima, Rafael		Ll. del Tall 1669	
1671	Llobera, Marià		Man. 198 Alemany	205
1648	Llorenç, Joan		Man. 195 Alemany	23
1652 †	Lluch, Bernat	patró	Llibre del Tauler, 1652	
1639	Lluch, Joan	mariner	Llibre del Tauler, 1639	
1648	Lluch, Joan, menor	mariner	Man. 197 Alemany	120
1669	Madroño, Josep		Ll. del Tall 1669	
1705	Madroño, Josep		Man. 350 Fochs	9
1669	Magrané, Pere		Ll. del Tall 1669	
1696	Mallol, Francesc		Man. 350 Fochs	30
1670	Mallol, Miquel		Man. 198 Alemany	197
1669	Martí, Jacint		Ll. del Tall 1669	
1669	Martí, Mateu		Ll. del Tall 1669	
1669	Mas, Carles		Ll. del Tall 1669	
1628	Massó, Joan	captiu	Ll. major Taula 1627-29	105
1655	Mateu, Baptista		Ll. cons. 1663-66 Juí Proh.	19v
1669	Monravà, Jaume		Ll. del Tall 1669	
1651	Montagut, Antoni	captiu	Ll. major Taula 1651-52	84
1669	Montserrat, Didac		Ll. del Tall 1669	
1641 †	Morera, Jaume	patró	Llibre del Tauler, 1 641	
1655	Morera Josep	patró	Man. 196 Alemany	87
1663	Navarro, Francesc		Man. 196 Alemany	168
1650	Navarro, Jaume	captiu	Ll. major Taula 1651-53	79
1606	Navarro, Miquel		Ll. cons. 1605-06 Juí Proh	65v
1669	Navas, Isidre	patró arts	Ll. del Tall 1669	
1669	Nel-lo, Josep		Ll. del Tall 1669	

		Categ. Prof.		
Any	Nom	Captius	Font	Fol.
1635	Nolla, Antoni	captiu	Ll. major Taula 1635-37	215
1663	Oliver, Salvador		Ll. cons. 1663-66 Jui Proh	19v
1669	Oliver, Jaume		Ll. del Tall 1669	
1669	Ortega, Antoni		Ll. del Tall 1669	
1637	Ortega, Jaume		Llibre del Tauler, 1637	
1623	Ortega, Joan		Ll. cons. 1622-23 Jui Proh	51
1669	Ortega, Josep		Ll. del Tall 1669	
1669	Ortega, Llorenç		Ll. del Tall 1669	
1707	Ortega, Llorenç		Man. not. 350 Fochs	153
1623	Ortís, Joan		Ll. cons. 1622-23 Jui Proh	51
1671	Palacio, Silvestre		Man. 198 Alemany	205
1628	Parrillo, Bernat		Ll. cons. 1628-29 Jui Proh	29
1606	Parrillo, Francesc		Ll. cons. 1606-07 Jui Proh	76
1648	Parrillo, Josep		Man. 197 Alemany	110
1642	Plaça, Pau		Ll. major Taula, 1643-45	193
1618	Porta, Francesc		Ll. cons. 1618-19 Jui Proh	34
1648	Pons, Jacint		Man. 195 Alemany	23
1667	Pons, Montserrat		Man. 198 Alemany	173
1652	Pons, Pau		Man. 195 Alemany	170
1707	Porchela, Ignaci		Man. 350 Fochs	128
1707	Porchela, Joaquim		Man. 350 Fochs	128
1651	Pujades, Joan	patró	Man. 195 Alemany	157
1651	Pujades, Josep		Man. 195 Alemany	157
1669	Rabassa, Pere		Ll. del Tall 1669	
1669	Ramon, Joan		Ll. del Tall 1669	
1677	Reverter, Joan		Ll. cons. 1676-79 Jui Proh	46
1669	Riambau, Joan		Ll. del Tall 1669	
1691	Ribes, Josep		Ll. manual Taula, 1691-97	36v
1663	Ribes, Rafael		Ll. cons. 1663-66 Jui Proh	19v
1663	Ricomà, Francesc		Man. 196 Alemany	168
1669	Roca, Antoni		Ll. del Tall 1669	
1669	Roca, Mateu		Ll. del Tall 1669	
1630	Rodolat, Andreu		Quad. guardes. La Budallera	
1639	Rodolat, Ramon		Llibre del Tauler, 1639	
1665	Roig, Felip		Man. 198 Alemany	143
1643	Roig, Josep		Ll. major Taula, 1643-45	193
1653	Rossell, Silvestre		Man. not. 199 Alemany	147
1612	Rovellat, Josep		Ll. major Taula, 1611-13	
1629 +	Rovellat, Andreu		Llibre del Tauler, 1629	
1639	Rovellat, Ramon		Llibre del Tauler, 1639	
1639	Rovira, Joan	1635 captiu	Llibre del Tauler, 1639	
1669	Royan, Josep		Ll. del Tall 1669	
1611	Sadellar, Bertomeu		Ll. major Taula, 1611-13	
1600	Salelles, Bertomeu		Man. 97 Gendre	235v
1693	Sales, Didac		Ll. manual Taula, 1691-97	80v
1669	Sales, Gaspar	captiu	Ll. del Tall 1669	

Categ. Prof.				
Any	Nom	Captius	Font	Fol.
1663	Sales, Joan		Man. 196 Alemany	176
1669	Sales, Josep		Ll. del Tall 1669	
1630	Salines		Quad. guardes. Mangons	
1664	Samarra, Agustí		Man. 198 Alemany	138
1700	Samarra, Joan Pau		Man. 350 Fochs	78
1650	Saner, Francesc		Man. 195 Alemany	89
1628	Sanromà, Joan	captiu	Ll. major Taula 1627-29	105
1628	Sanromà, Joan, menor	captiu	Ll. major Taula 1627-29	105
1639 †	Sarrà, Mateu		Llibre del Tauler, 1639	
1669	Serra, Ambròs	patró	Ll. del Tall 1669	
1669	Serra, Francesc		Ll. del Tall 1669	
1702	Serra, Francesc		Man. 350 Fochs	172
1677	Serra, Pere		Ll. cons. 1677-78 Juí Proh	46
1669	Serra, Tomàs		Ll. del Tall 1669	
1606	Socies, Gabriel		Ll. cons. 1605-06 Juí Proh	65v
1635	Socies, Rafael	captiu	Ll. major Taula 1335-37	215
1669	Tarragona, Pere		Ll. del Tall 1669	
1663	Teixidor, Salvador		Ll. cons. 1663-66 Juí Proh	19v
1701	Torres, Antoni		Man. 350 Fochs	81
1606	Torres, Joan	captiu	Ll. cons. 1606-07 Juí Proh	61v
1667	Trilla, Antoni		Man. 198 Alemany	164
1669	Valldossera, Joan		Ll. del Tall 1669	
1669	Valls, Tomàs		Ll. del Tall 1669	
1634	Verdera, Pere	captiu	Ll. major Taula, 1635-37	192
1621	Vidal, Antoni		Ll. cons. 1621-22 Juí Proh	31v
1667	Vidal, Guillem		Man. 198 Alemany	173
1627	Vidal, Miquel	patró	Llibre Tauler, 1627	
1620	Vidal, Pau	mariner	Ll. cons. 1620-21 Juí Proh	27
1663	Vila, Fructuós	mariner	Ll. cons. 1663-64 Juí Proh	19v
1615	Vila, Josep		Ll. cons. 1615-16 Juí Proh	35
1669	Vilar, Domènec		Ll. del Tall 1669	
1604	Vilar, Joan	captiu	Ll. major Taula, 1605-07	208
1642	Vinyes, Pere Patró	captiu	Ll. major Taula, 1643-45	188
1642	Viola, Antoni	captiu	Ll. major Taula, 1643-45	184
1642	Voltes, Francesc	captiu	Ll. major Taula, 1643-45	187
1650	Xera, Joan		Man. 195 Alemany	75
1650	Xera, Isidre		Man. 195 Alemany	75